

1933

4p75k

СЛОВА

БИБЛИОТЕКА
№ 146
С.П. ДРОЗДОВА

БИБЛИОТЕКА
№ 28
С.П. ДРОЗДОВА

СО

СВЛАДКА

АЛЬМАНАХЪ

ГОДУ ВОШОГО 1887-го.

№. 1-й.

СПОРУДЫВЪ ВЛ. АЛЕКСАНДРОВЪ.

КАРЬКИВЪ.

Булгарск. Адамфа Дарго. Голка. 18-я.

Компарт М

Р 8436
скла

УД
С 43

СКЛАДКА.

А Л Ь М А Н А Х Ъ

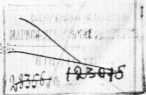
РОКУ ВОЖОГО

1887-го.

707/2
325/2

СПОРУДЫВЪ ВЛ. АЛЕКСАНДРОВЪ.

КАРЬЕЗЪ.

Дружария Матвея Дарре, Рубна, 26-а.

Дополнено печатным. Одесса, 16-го Мая 1886 года.

СКЛАДКА.
А Л Ь М А Н А Х Ъ .

— 122 —

Гей, сядь везь лодь хрещеный!
И великий, и малый,
И безграмотный, и ученый,
И видючий, и слепый!....
П. Кореньскій.

ОГЛАВЛЕННЯ.

	СТР.
1. Украинська мелодія. <i>Вл. Александров.</i>	5
2. Десять дарів на світі. <i>Ц. Балабосський.</i>	7
3. Річка. Баллада. <i>Ц. Риччианьскій.</i>	8
4. Злість. <i>Ц. Балабосський.</i>	11
5. Життєва мудрість. <i>Ц. Балабосський.</i>	12
6. Одна, новенька одна. Оповідання. <i>В. Чайковскій.</i>	15
7. Грушника. <i>Вл. Самойлович.</i>	42
8. Моя воля. <i>Вл. Александров.</i>	44
9. Сказка	45
10. Синьвона. <i>Вл. Александров.</i>	46
11. Мужнява правда	47
12. Песня. <i>Л. Перейма.</i>	50
13. Песня. <i>Л. Перейма.</i>	51
14. Уліця. <i>М. Шварцман.</i>	53
15. Чаклунко весілля. <i>Вл. Александров.</i>	55
16. Настаюча. <i>Ц. Балабосський.</i>	60
17. Очерета. <i>Л. Журко.</i>	61
18. Моя сім'я.	62
19. Синьвона. <i>Вл. Александров.</i>	64
20. Зірковий дилетт. <i>Вл. Самойлович.</i>	65
21. Шевченкова воля. <i>Ц. Риччианьскій.</i>	68
22. Розбите серце. <i>Вл. Александров.</i>	69
23. Радана душі. <i>Вл. Самойлович.</i>	70
24. Князьський шлюб. <i>Л. и Л.</i>	72
25. Клякно мудрий. <i>Чужбинський</i>	76
26. Ляришова дума. <i>Вл. Александров.</i>	81
27. Клякно Ганеба. <i>Ц. Балабосський.</i>	82
28. Живе серце. Клякно. <i>Вл. Александров.</i>	85
29. Корчак. <i>Ц. Балабосський.</i>	90
30. Вечірній дилетт. <i>Вл. Александров.</i>	91

	СТР.
21. Загублено життя. <i>Ц. Балашовський.</i>	92
22. До думи. <i>Вл. Самойлович.</i>	114
23. Письмо про Дніпро. <i>Ц. Балашовський.</i>	115
24. Дайте бо жито. <i>Ц. Балашовський.</i>	131
25. Гомерова Іліада. <i>Вл. Самойлович.</i>	133
26. Босталаника слова. <i>Вл. Александров.</i>	169
27. Три сестри. <i>Каша. Ц. Балашовський.</i>	172
28. Паланик. <i>Ганна Бараново.</i>	177
29. За Альона. <i>Ц. Балашовський.</i>	217
40. Кедр. <i>Вл. Александров.</i>	218
41. На якуму казати Костомарову. <i>А. Назаровський.</i>	219
42. Горе Піяти. <i>Вл. Самойлович.</i>	221

П О М Ы Л К И.

СТРАНИЧКА:	СТРОКА:	НАДРУКОВАНО:	ЧИТАЙ:
6.	22.	стани	стани
11.	12.	Замочить	Замочить
13.	1.	Прибатьківську	Пробатьківську
13.	21.	йдець	видець
60.	5.	и знати	й знати
81.	10.	довго дума	довго в дума
91.	6.	роздався	роздавався
127.	19.	разриває	розриває
219.	6.	ще	що

Українська Мелодія

(За Васицького)

Посвящ. Мих. Ев. Высоковичу.²

Листе небо ясно сие,
Поле все якъ яръ зелене.
Зрастуй, степе—рідний батьку!
Зрастуй, Україно—нене!

Обійми мене, мій степе!
Обгорни мене навколо;
Я стою посередъ тебе,
Опустывши сумно чобло.

Ой, новій..... Новій ты, витре,
Видь Дніпра, видь Запорожья;
Та розвій мій жаль и смуту
По степу, на бездорожья.

Любий степе! ты не знаєшь,
Скільки смроду и болота
Въ нашихъ снити, де усюды
Тільки фаліть, пыха, бідота.

Тамъ и стратыиъ виру въ правду,
Умъ скаличывъ, въ тугу вдався
И теперь зъ разбитымъ сердцемъ
Въ тебе, степе мій, подався.

Тяжко дыхатъ, въ грудихъ тисно,
Мовъ тамъ жаръ лежыть и тлѣ;
Хай видь тебе, ридный степе,
Прохолодою поиѣ.

Хай поиѣ тыхый холодь
На мовъ гарячи раны;
Хай дунки мовъ остудѣ,
Хай у мысляхъ тыша стане.

Щобъ я зингъ той свить забуты,
Де пропало добродѣство;
Де гучна потребна спына,
Та уиале лицемирство.

Де мовчаты й вытигатысь
Треба передь паньствомъ можнымъ
И, де треба и не треба,
Гарно кланяться вельможнымъ.

А накланявшись уволю
И самому паномъ стати;
Та, сховавши власный соромъ,
Ничихъ въ-четверо зинати.

Щобъ те все я зингъ забуты,
Щобъ видстало все видь мене.....
Степе ридный, ридный батьку!
Украино, ридна мене!.....

Десять даривъ на свити.

Правда—ковчегъ, що не тоне николи.
Воля—то квітка, що пахне, та коле.

Праця—то мечъ, що усе побивдає.

Честъ чоловіка до Бога ривнає.

Втиха—то Божа сцлюща росыця.

Милость—зъ живою водою крыныця.

Вира—то спасиница въ тяжкому гори.

Люба надія—то якорь на мори.

Въ рай намъ любовъ увесь миръ обертає.

Мудрость—то сонце, що вично сіле.

Жизнь—виноградина сочна, солодка;

Жаль, въ неи низка хрупка в коротка.....

П. Білшовський.

РИЧКА.

БАЛЛАДА.

1.

Лыеться ричка невеличка,
 Тыхо, плавко лыеться;
 Лугомъ пышнымъ, та квитчастымъ
 Мовъ та стричка лыеться.
 Витерь ледве повивае,
 А доба некуча;
 Ричка чиста, прозорчиста,
 Мовъ крышталъ блескуча.
 Осока, квитки, лозына,
 Похилившись въ воду,
 Потайну ведуть розмову
 Про красу—природу.

Ричка все те бачить, чуе,
 Мусыть же мовчаты,
 Бо нема у неи мовы
 Людямъ розказаты.

2.

Выйшовъ місяць, стали зори,
 Ричку мгла—покрыла;
 Йшла дівчиновька по воду
 Бозака зустріла.

Серце къ серцю пригорнувши,
 Стали идѣ вербою
 И любовью поедились
 Чистою, святою.....

Ричка все те бачыть, чуе;
 Мусыть же мовчаты,
 Бо нема у нея мовы
 Людямъ розказаты.

3.

Иде дивчинонька по воду,
 Плаче, та рыдае
 И на долю несчастливу
 Тяжко нарикае.

Ричка все те бачыть, чуе;
 Мусыть же мовчаты,
 Бо нема у нея мовы
 Людямъ розказаты.

4.

Зноу місяць выпливає,
 Зъ рички пара встала;
 Вырнула зъ воды русалка,
 Реготаться стала.
 Гнеться ставъ, покрытый густо
 Черною восою;
 Биле тилъ, повни лони
 Лопцаться красою.

Русалóкъ ще выйшла сыла,—
 Плещуться, сміються;
Та таквомъ, за руки взявшисьъ,
 Покижъ лозы вьються,
Зъ русалками й та дивчина
 Плещеться, гуляє
И на долю нещастливу
 Вже не парикає.

Ричка все те бачить, чує,
 Мусить же мовчати;
Бо неса у неї новы
 Людижъ розказаты.

П. Ричкакій.

Э л е г і я.

 Ище годьну, ще хвилю, —
 Пошовкне листя и снаде;
 На голимъ дереви въ садочку
 Листокъ застряне де-не-де.

Ище годьну, ще хвилю —
 И жизни на земли нема.....
 Дмухне металь, морозъ ударе,
 Падъ снгомъ все схова зима.

Ище годьну, ще хвилю, —
 И роки молодость умчатъ
 Зигнётся синна, станъ снадеться,
 Жаданна въ грудяхъ зомочать.

Въ холодній ими дошовьну
 Холоднымъ снгомъ занесе;
 Надів, втихи, радость, смихи —
 Пропало все, пропало все.....

П. Биллоуэксій.

Житейська мудрость.

Уси помере мы: и ты, и твій другъ....

Такой вже законъ тутъ и справа.

Одно тильки есть не вмируше, якъ духъ,—

То судъ після смерти и слава; *Смислом*

Тыль: поки живешъ ты, життя не клянн,

Яке бь воно тамъ ни погане;

Живы и добро усиль людямъ чины,

Ажъ поки твій часъ не настане.

Працюй, зароблай, коли хочешъ що мать,—

У праці велика заслуга.

Що працюю вивъ, того даромъ не трать,

Бо буде те съ праці наруга.

У згоди живы ты; бо згода въ селі

Скрпила якъ обручъ всю громаду

И згода—велике добро на землі,

Дае вона силу и пораду.

Шануй Божество у святихъ небесахъ,

Шануй его всюды въ природі:

У соншиямъ свити, въ квіткахъ и пшенихъ

И въ пышній жіночій уроді.

Не кидай изъ усть ты докирливыхъ словъ

На того, хто въ лѹбу влюбався:

Бувало и таке, що за тую лѹбовъ

И мудрый у дурни пошався.

Прабiтькивську честь тобі слід шанувати;
 Та й нею ты чванься не дуже:
 Не можна як гроши їм позичати,
 Хай самъ їм важень заслуже.

Якъ серце у тебе не злобие, свате,
 То й гарна ты въ свити людина:
 Бо й дерево гарно та любо росте,
 Якъ гарна у нимъ серцевина.

Мовчи, якъ що мулыть тобі черевыкъ;
 Мовчи, не розкажуй нікому:
 Що знае сѣгодня одинъ чоловікъ,
 Те завтра вже знисно й другому.

Найди собі друга, до бѣго й хилысь,
 А то ты былынка у полі.....
 Найшовши жъ, ты думкою зъ нимъ подилысь
 И будь ѣму вирнымъ въ недолі.

Щепасти складеться, не трать головы
 И пльй на дурни терезени.....
 А въ щасті не смй, та и гавъ не лови;
 Знай: чорный твій день у кешени.

Якъ идешъ въ дорогу, то дбай про занасть
 И въ воду не сунься безъ броду;
 Бо шляхъ той тебе запропаде якъ-разъ
 На той свитъ до *першого зрѣду*.

А въ гости якъ идешъ, то перше гляды,
 Щобъ дома наивсь и напивсь;
 Не часто ходы, та не довго й смды,
 Щобъ швидко гадкымъ не зробивсь.

Якъ пьють, пий и ты; та знай миру и край.
И ныты не слидь безъ охоты;
А выхваливъ лишню, додому тикай,
Щобъ съ того не вышло гидоты.

Бо пьяный що ступить, то глудь и внаде
И всякин робе помылки:
То певно, що зъ розуму швидко зведе
Залишняя чарка горилки.

Жартуй, коли вмєшь; але памьятай,
Що жартъ тилько добрый, якъ зъ силью;
Тыжъ слово розумне до жарту додай:
Не добра и брага безъ хмидю.

Не дуже звырайся дивчатамъ, жинкамъ,
Зъ ныхъ легко до знатыся гора;
Не вирь щєбєтливимъ отымъ ластивкамъ,
Якъ хвылямъ глубокого моря.

Поддызамъ не вирь, хоть бы й риднымъ сынамъ.
Якъ псу, що и лыже и нюха;
Не вирь не статечнымъ великымъ панамъ,
Бо будешь якъ-разъ безъ кокуха.

Хвали пєсля смерти знакомыхъ людей,—
Дорогу звернувшись здорóво.
Хвали ты жаръ сердца, не искры очей;
Хвали тилько дѣло, не слово.

Хвали день надъ вечерь, а торгъ при винци,—
Горилку—икъ горлю промочышь;
А дивку въ воханни хвали по винци:
Мокъ гоць! Якъ уже перескочышь.....

П. Бѣлмоуслѣвый.

Одна, зовсимъ одна!...

ОПОВІДАННЯ.

Ея душа была нѣтъ тѣхъ,
Которыхъ жила—однозначенне
Немощнаго мученика...

.....
Творить нѣтъ лучшаго —ира
Соткала жинна струны ихъ;
Они не созданы для міра
И міръ былъ созданъ не для нихъ!
Лермонтовъ.

I.

Марина устала и налагодылася йты. Вона вже втретє хоче йты и ось втретє зупиняється. Чого? Вона й сама не знає чого... Тильки ясьо тижко, на свить не дывмлася-бъ... Вона знала, що того семьгривенника, котрый ще у неѣ зостався, стане їѣ не большѣ, якъ на три дни; бо хочъ вона й истъ теперь по дни скыбки самого хлѣба въ день, алежъ хлѣбъ такой дорогий.... Вона знала, що їѣ або треба собѣ шукаты роботы, або вмираты голодною смертєю; знала и не йшла. Їѣ ничого теперь не хотилося ни думаты, ни робыты, їѣ бы хотилося тильки заснуты, заспокоитыся хочъ на хмылину...

И справды, їѣ треба було заспокоитыся, бо за ци останни два тижни вона чимало прынала лиха й тревогы. Їѣ довелосѣ кинуты ту швацьку робитию *), де вона робыла, —щобъ доглядаты

*) Робития (мастерская)—слово галицкае.

за хворою матирью, котра зовсиль злягла. Сильны безсонныхъ ночей, гинючихъ думокъ и на-решти все те закинулося смертью дорогою людыны. Дѣли похорожь, клопнть усикый и наць тиль усиль клопотомъ одна и на хвыльину не покидаюча думка: Господи! Що-жь се буде?

Йй тильмы шиснадцять рокнть. Вона звыкла жыты зь матирью; звыкла вставчы й лягаючы думаты, що ось есть така людина, котра неклується й турбується про неѣ. Вона якось забувала, що съ того часу, якъ узерь батько, а маты не могла нѣжь бильшь, черезъ свою хворобу, жыты по наймахъ, що съ того часу тильмы одна вона, заробляючы своєю невтомною голкою, держала на свити и себе, и матирь. Маты стильмы раннше дбала про неѣ, такъ дуже усикый ступинь дивчыныиъ у жытть оповытый бувъ матерыныиъ доглядомъ и пеклуванннмъ, що маты для неѣ, тоди ще невеличкон днечыныкы, здалась *завваженимъ* *) тїѣ вышчой оборонаючой сыны, котра прызначена борониты йи и керуваты йи жыттемъ и зостылась ннмъ и тоди, якъ уже нн пеклуватись, нн дбаты нн про выще не могла. И, ходячы за хворою матирью, Марына бачыла зь нїѣ не хвору й безпомичну людыну, а саму ту вышчу сыну, безъ котрой вона, Марына, не могла-бъ и жыты....

*) У стародавннхъ проповѣдатель и зь вышчой редкїѣмъ украинскыиъ звычкахъ есть такийъ вырзкъ: Исусъ Христосъ *завваженимъ*. Видѣлы и слово *завваженимъ*—*zawważenie*—*впамятованїѣ*. Авторъ.

И ось теперь ця смерть! Для неї вона була несподіванимъ випадкомъ, бо вважала вона ёго за неможливыи. И вона не впрыла ёму до останнѣи хвильны. Навить тоди, якъ въ передсмертнн хвильны сконання мѣтерина рука сылкувалася звестися, щобъ поблагословиты стоялу навколишкахъ била неї дочку; якъ холодючи вуста сылкувалася вымовиты благословення и, не можучы того зробиты, безмыло трусились; а погасаючи очи, не заплющывшысь меркли у довичномуу снн, вступышысь у неї,—навить тоди вона не поняла впры и, цилуючы похолоднли руки, вже опанована невымовною, вестерпучою тревогою и острахомъ, вона казала:

— Мамо, голубонько! що намъ?

Але маты вже не одмовыла; не могла одмовыты. И вже тоди, якъ не було ннкомъ надн, якъ смерть выразно положыла свѣи похмурый покрывъ на ссохле, звучене покойныцны обличча,—тнлькы тоди вона скрыкнула страшнымъ, неслышнымъ крыкомъ и сама якъ мертва впадлу била мѣтерыного лнжка.

И теперь вона една.....

Вона змарныла за цн часы. Вона зробылася зовснмъ худа и ии й безъ того блндне обличча теперь ннби просннчывало внаскрызъ; а темне волосся ще бнльшнмъ стнжывало ёго блндность. Спрн, вощнмъ ще днтьскн влн ще якомъ глыбокою и таенною думкою свнтнмъ очи, ще глыбше позана-

В. пр. Кн. Служба. М.
Университет.
Секретарь

123075

18356

дали и надъ ними, коло правои бровы, вже позначылася невеличка зморшка — перный одслідъ муки.

Але сама вона цѣго не похичала за журбовою. Їй здавалося, що укуни зъ матирью, котру оддала вона ями, вона положила туды, у ту яму, и свое власне серце. Їй здавалося, що дали вже нікуды йты, що це вже останній день їи жытти, той самыи день, якъ вона, вернувшысь додому після похорону, мовчки и не роздягаючысь кинулася на той ослинь зъ ганчирками замисць подушокъ, на котрому вмерла їи маты; кинулася певна, що больше вже не встане, що вона лягла, щобъ умерты.

Але вона не вмерла. Два тыжни вона не спала, и сонъ теперь їи перемигъ: вона заснула и проснала ажъ до другого шидня. Тоди розуминня свого становыща петреху прокынулося въ неи. Вона побачыла, що не вмерла, що їи доводиться жыты. Та якъ? Вона была одна; одна мижъ усихъ людей. Ни ридныхъ, ни знаемыхъ у неи не було: вони тильки тры roky назадъ приехали у городъ зъ села и ридни у ихъ тутъ не могло буты, а знаеми.... Булы акись знаеми, якъ ще батько живый бувъ, але съ того часу, якъ вінъ умеръ надъ своимъ чоботарськымъ стільцемъ, и тыхъ не стало. Та й що съ того, якъ бы вони были? Хѣба вона до кого може такъ прыхылытыся душею, якъ до матеря? Ни! Вона одна, одна мижъ усихъ людей!

А якъ-же жыты? Усея зароблены гроши, аки тильны въ неи булы, вона потратыла на ливы для матери и на похоронъ. У неи зостався тильны семи-гривенныкъ и пивъ хлеба. Вона нымъ жыла два дни. Теперь треба було шукаты роботы, щобъ не згину-ты зъ голоду. Де? Треба-бъ питты до тѣи хазийкы, у котрой вона раньше жыла; може й с мисле, хочъ треба думаты, що вона вже давно знайшла собі швачку замисць Марыны. Що-жъ тоди?

Марына знову пеначе прокынулася після важкого сну и знову згадала, що треба йты. Вона устала зъ ослоны, загорнулася у великый товстый платокъ—теплой одежи въ неи не було—и нарешти выйшла съ хаты.

Хатка ихъ буда на самий гори будынка, ажъ нидь дахомъ и треба було перелачыты не одмычъ десятокъ сходинокъ, помы можно було выйты у двиръ. Марына нишла у темряви, держачысь за стину, щобъ не впасть, бо сходи хыталася нидь ногамы. Нарешти вона выбралася и була середь широкого, але брудного двору. Омырнувшись навкругу, вона зушымылася, вагаючысь, чи йты ий, чи вернутыся. Вона побачыла, що середь двору стоявъ хазинякъ того дому, де вона жыла, и про вищось балакавъ зъ двирныкомъ. Вишь махавъ руками и, выдко було, що сердыв-ся, бо гостри, пронозувати очи, котри потопалы за гладкымы, ажъ лысичымы одъ жыру шобамы, наче выплыгувалы зъ-за ихъ. Его товста мищавсь-

ка поstatt у заяложеному палты стояла сама на Марыиний дорожы, але бокожъ до нея, такъ, що нивъ не мигъ ще їа бачыты.

— Оце-жъ попрыбайрай мнѣ скорѣше стуть у двора, та не гайсь довго, казавъ нивъ двирныкови, — а тоди прыходъ до мене.

— Та хѣба я барюся? Я й такъ онъ скількы вробывъ, выправлявсь двирныкъ, сердыто оббываючы обь свій чобить метлу.

— Знаю вже, знаю тебе! Одбрыхуваться вмѣшь! Мерщій робы мнѣ дѣло, та прыходъ, а то треба обийты кватырантыкъ, такыхъ, що грошей не платять, — такъ, може, кого й вытурты доведеться.

— Добре! промовивъ двирныкъ: я заразъ! и, поднявши на плече метлу, нишовъ до роботы у другий кинецъ двору.

— Уси вы «заразъ»!... Тилькы гроши вмѣте браты! пробубонивъ ему навздогнѣ хазиниъ.

Марына вже давно стояла, сховавшысь у синахъ, ни жыва ни жертва. Се значыть, — и до нея прыйдуть, бо й вона выновата хазиннови гроши бильшь, якъ за нивъ мѣсяца. Що, якъ выженуть, пробайнуло у нея въ голови.

— Хочъ-бы теперь перебиты якъ небудь, щобъ не побачылы, заразъ-же подумала вона и вызыринула знову у двиръ.

Але хазинна вже тамъ не було. Марына полетшало на серця. Вона прожогожъ кынулась съ сней; пробигла двиръ и ошымалась на кулаци.

II.

На двори йшовъ дощъ, хочъ и невеличкий: мовъ кризь сыто сивъ. Але жъ небо облягло хмарамы и вищувало ёго надовго. На неби а ни смужкы яснои—свризъ простигалась сира запоя и ни въ одному мисци не розгорталась. Було холодно и туманъ закрывавъ затого усе, що можно було бачыты и тилькы передня будынкы ледве вызначалыся середъ ёго хвыль.

Марына ще дужче загорнулася у свій платокъ и пошла, обминаючи невелички каложны, що стривалыся їй иводи на дорози, боячыся замочыты свои ноги у драныхъ черевыкахъ. Вона най-самъ-передъ хотыла питты до своей прежиёй хазийкы и попрохаты, чи не вызме вона їй зноу до себе. Вона жыла не близько и покы Марына дійшла туды, то вся посынила одъ холоду и ноги у неѣ были мокри. Вона не схотыла заходыты у робитню и пройшла просто до хазийкы; та була дома.

Марына увійшла у хату и зупынылася: їй було щось няково. Вона не забула, що якъ вона покидала мисце, хазийка сварылася и на Марыныне проханни—не розщытуваты їй зовсиль, а пидобдаты, покы одужае маты, казала, що ждаты вона не може и найме другу швачку. Тымъ-то дивчына, зовсиль збентежена, ледве промовыла:

— Добрыдень!

— Здорова! одновила хазийка, висока й худа жинка зъ якимъ-сь сухимъ, байдужимъ выразомъ у облыччу.

А що скажешъ?

— Я знаю до васъ: чи не взяли-бъ до себе?... не смилыво промовыла Марына.

— Я-жъ тобі казала тоді, що не можу ждаты. У мене работа не стоить. Я вже давно наняла другу на твоє місце. И больше въ мене місця нема.

Марына мовчала.

— А що-жъ твоя маты—якъ? одужала? спыталася хазийка.

— Вмерла... черезъ сылу прошепотила дивчына.

— Вмерла? Ну, погано тобі... А все такы місця нема!

Марына ще трохи постояла. Хазийка, бачучы, що вона не йде, додала:

— Хочъ и не просы. Не прожену-жъ я другу черезъ тебе!

Дивчына тихо повернулася до дверей. Мабуть горе дуже выразно видбылося на іх облыччу, бо хазийця стало жалко іх, и вона промовыла:

— Слухай... Ось у Луцькыхъ панникъ, що знаешъ, на Канторській жынуть, сорочкы треба шыты. Сама пани намъ хотыла виддаты, такъ мы-жъ сорочокъ не шыємо... Навидайся туды— може й дадутъ роботу.

Марьяна подыкувала. Вона знала цю пани Луцьку, котра була у них у робитни разикъ зо два, чы зо тры.

Знову трусочысь одь холоду и кутаючысь у платокъ, вона побигла ажъ на той кинецъ города, ажъ на Канторську. Добре втомывшысь, помы дотиглась туды, вона заразы же знайшла чымалый будынокъ Луцькихъ, роспытавшысь у Полицейского.

Марьяна пидійшла до пышного втанку. Двери блыщали палитурою и мидными вычыщенными ручками.

Йй стало страшно.

— Чого я прыйшла сюды? Мене просто проженуть! пробигло у неї въ голови.

— А може й ни? зъявилася друга думка. Охъ, якъ бы то, Господы! зитхнула дивчына и зъ замирающимъ сердцемъ несмыливо подзвонила и стала ждаты.

Ничого не чутъ. Вона дужче потигла ручку одь дзвоника. Зновъ килькы тяжкыхъ хвыльнь...

— Я погано дзвоню, подумала вона и смыкнула зъ усїен слыы. Дзвоникъ гучно вдарывъ за дверима. Вона злякалась цего гучного дзвону такъ, що трохы не втекла. Але зупынылась. Почулась хода за дверима.

— Боже! поможи! подумала вона и въ неї перехонымъ духъ.

Двери одчынались. Старый швайцаръ зъ заспаномъ пыкомъ и кудлатомъ головою вызырнувъ

виділа. Ввидко було, що вінъ тильки-що купивъ, сидючи у прихожій.

— Чого тобі? спытався вінъ не зовсиль ласково.

— Пани Луцька дома? наслу промовила Марына.

Швайцаръ глянувъ на неї, озыраючи зъ нигы до головы съ прызырсьтвомъ «холопа», ходячого у лихеря багатыхъ панивъ.

— А тобі на-що? процидивъ вінъ кризь зубы.

— Мни діло до ихъ есть...

— Яке? кажи мни, я доложу.

— Я хотила-бъ сама ихъ побачыты...

— Самій не можно! сердыто одмовивъ швайцаръ. Скажи, яке діло, я имъ доложу, тоді може й звелить поклыкаты.

— Я чула, що тутъ робота швацька есть...

— Ну?

— Такъ а... прийшла спытаться, чи не можно-бъ їй взаты.

— Эге! онъ-що! звокъ зъ невымовнымъ прызырсьтвомъ пробубонивъ швайцаръ, унять оглядаючи їй лахмитти. — Ну, такыхъ васъ багато! Нема въ васъ роботы; а хочъ и есть, такъ и безъ тебе поробать. И не слухавчы бильшь, вінъ грюкнувъ дверима передъ дивчыною.

Марына ще постояла трохи, тыхо зайшла зъ кухню и тыхо, безъ ніякои меты, пішла вулицю.

— Такъ и дѣли буде! думала вона. Такъ! О, мамо, на-що ты покинула мене?

И образъ коханой матери знову уявився блідий дівчини. Ни, вже не матери, а тільки трупа образъ; мертвого, холодного и посынилого трупа. Слѣзы брызнули зъ їй очей и полились по щокахъ. Вона не втерала и не здержувала ихъ, бо не мала силы. Уся їй стомлена, змучена исто-та, що держалась, не падала стільки часу, те-перь одразу погнулася передъ великою вагою тяж-кого горя и дівчини, блідна и вся залита сліз-ми, плакала, гирко плакала, промовляючи:

— О, мамо! На що ты мене покинула?..

И вона течія слізъ слидкувала за цимъ скрикомъ на большого сердца. Вона лаяла свои худі рученята до болю и не чула ёго, бо ёго заглушала болюсть сердца. И вона болело, болело бідне сердечатко молоденькой дівчини, що заста-лась одна, одна на всёму свити безъ пособы, безъ розвагы.

— О, мамо! на що ты мене покинула! Въ цёму скрику вынылося усе їй горе, уся їй мука, уся безпомичность молодой неопереной пташки.

Чи долго такъ тяглося? Вона сама не знала. Вона очунила тільки тоди, якъ чийсь голосъ грим-нуть коло неї:

— А дя чого тутъ стоишь?

Вона глянула и побачила коло себе высокого, здорового чоловіка, забуть двирмыка зъ якогось

дому. Спершу вона не зрозуміла, де це вона і що з нею, але як чоловік у друге крикнув:

— Ну, якого-ж чорта тут стоїшь? вона побачила, що стояла у веротих якогось дому.

Марына новчкы пішла дали, а за ій спиною роздалась лайка:

— Усяка хлёрка тут тигається, такъ и дывысь! Ну, народъ!

Кровъ выпулась ій у облытча. Що-жъ вона зробыла, за що ій такъ зневажають? И пидъ вильвомъ чыстого и дитячого почуванна ій хотилося скрынуты:

— Ни, ни, не лайте мене: я тилькы шукала работы!

Але вона не скрыннула; тилькы слёзы упыять пидступылы до горла зъ новою сылою чи вона, не памытаючы себе, кынулась бигты по вулиця, ничего не бачучы и ничего не чуючы.

Зупынявшысь и оглядившысь писля довгого бигу, Марына побачыла, що була недалечко одъ своен кватыри.

Змучена, стомлена, уся трусочысь одъ холоду, вернула ся вона до дому. Вона зъ ранку не йла ни крыхты, але ій не хотилося й йсты. Вона поскыдала съ себе одежу, роззулась и впа-ла на ливко. Невыможна нудьга, нудьга страшиди самотности обхопыла ій и вона, конзульсьино адавывшы свои руки и спынявшы зубы, наче

скамьявила надъ однією невыкрутною, сто разиць передуманою думкою:

— Одна, зовсімъ одна!...

У неї теперъ нічого не було въ голови, окричь цієї думки; але єь того зробилося їй ще важче, бо запанувала ця думка надъ усією їя истотою, гнилася їя ще дитачи, молоді груди, морозила серце. — Одна, зовсімъ одна, безъ хлиба, безъ роботи!

И вона припадала до лижка грудьми, давала ихъ зъ усією силою кулаками, щобъ физичнымъ бодемъ заглушити болють души, одъ котрої вона уся озливала, уся ковала. Скільки такъ протяглося часу, вона не знала; бо їя голова, зушывавшись на одній думци и не знаходичи зъ нею виходу, почала парешти туманити; похмура, низенька хатка єь почорнилыми, брудными стинами закрутилася у Марышнихъ очихъ и дивчына чи то заснула, чи то забудлась...

III.

Широки й безкраи прѣсторы; легке и м'яке повітря, усе пром'язане й обляте сонячнимъ проміннямъ. Воно неначе ходять хвилями; неначе переливається своїмъ лисимъ блакиттямъ. Земля не видко, зовсімъ уже не видко, тильки срібна блискуча смуга яконсь рички, здавичсь тоненькою пыточкою, протягається до велетенського дзеркала—моря. А тамъ, надъ головою, безкраи бла-

китни розлоги и палачый круглый горць лье течіи слинучого свиту, сей велетень—сонце. И ничего больше, ни единой цытыночки: усе чисте и безкрае. А тыша яка: ни пташыного свиву, ни людського голосу, ни единого шелесту—усюды велычня тыша; вона и мертва и наче повна якдось могутного схованого жыття, розлытого по сыхъ хвыляхъ колываючого повитря.

Ни згува, ни цыты...

Вона одна, одна бѣдна дывчынка Марыся, маленька, «маммына» Марыся, у сѣму безкрайму едвичному розлози. Одна!...

Вона лыне у гору промкндо хвыль осіаного сонцежъ повитря. Лыне туда, у саме небо, видкля леться слинуче золоте промнина. Туды...

И ій легкѣ, ій гарно, вона кунається у повитри, вона дыше иль на вси свои маленьки груди, вона вынається иль.

Все вышче и вышче! Блыскучый золотый горць поблыжчавъ...

А це що такое?

Середъ незворушымом, тыши промывувъ явйсь згукъ. Ось ще, ще... Наризня, одрубни згуны зываюцца петроху у одну велычню соловку мелодію. Це спивъ, божественный спивъ леться видтля зъ горы. Кто це спива?

Вышче! вышче! Онъ заколыхалась, захвылювалы блакитни, прозори хвыли; онъ роздалыся воны, розирвалыся. А зъ-за ихъ вымынувъ чу-

довый образъ—однакъ, другой... Они ихъ багато: чыстыхъ и чудово-вродливыхъ, съ шырокыма крыламы, у блыскучыхъ легкыхъ шатахъ. Вони летать, побравшысь за рувы и спывають ту чудову пйсьню.

Вони прылынули до неи, берутъ ихъ и несуть ще выще. О, якъ високо!

Охъ, яке-жъ слыуче, золоте море! Бадна Марыса заплывающе очи, зновъ одкрыва и спершу ничого не бачыть, опричь одного безкраёго золотого блыскучого моря. Це сонце?

Ось очи потроху звыкають до сёго свитла. Ось вона бачыть...

Высокий снёжный престоль у самому осередкови того моря. Коло ёго навкругы такы-жъ блыскучы и вродлывы янголы съ крыламы. А да́ли снылькы людзей и вси до одного у блылыхъ леныхъ шатахъ! Вони стоять передъ престоломъ и дывляться туды, у гору.

А що-жъ тамъ, у гори? Хто тамъ на тому престолу. Марыса хоче пидняты очи, глянуты и пйякъ не зважытця. Немовъ сыла якась не дае глянуты. И ось лыне видныа чудовый святый голосъ:

— Дывчыно! пидйды сюды и глянь!

И вона глянула. Боже! Хто-жъ це такый? Це не янголь такый, якъ ось ты, що стоять навкругы; це не людыла. Це сама чудова врода, сама святисть. Хто-жъ це такый?—Вона ёго десь бачыла, бачыла це облычча зъ невельчыков роз-

двигною боридкою, — тилькы тогда вона було стом-лене, змучене, а теперь сие Божыжь сяннямъ. И голось цей мовъ чула дось...

— Прийды до Мене ты, труждающаяся и обремененная и Я заспокою тебе!

Охъ! згадала-жь, згадала цей голось и об-лывча згадала! Се-жь Вить, се той едывый учи-тель, се Хрыстось, за ней роспятьый!

И вона пада передь нимъ, припадае губамы до Его святыхъ, гвиздками пробитыхъ нитъ.

И встает Хрыстось, подвима ихъ зъ земли и бере за руку. И прыводе ихъ до иконей бабуен.

— Ты не хотила жыты безъ матери и Я вантъ тебе до ней, каже Вить.

Гланула дивчына на бабусю — вона, це справ-ды вона, ихъ любя мама. И вже не мертва, — ни: гарна и блыскуча у своихъ бѣлыхъ шатахъ.

Кыдаецца дивчына до ней: Мамо! голубко!...

Де це вона? Похмури, чорни станы; чорни задымлени дошки надъ нею. Де це вона? Може въ труни вже лежить? А мама-жь де?

— Мамо! кохана мамо! ще разъ скрыкнула Марыся и зовсиль прыкынулася.

Вона была на своему ливку, у своій тем-ной понурій хатынці.

Такъ це вона знову на земли? Такъ усе те быть тилькы сонъ! И небо, и Хрыстось, и мама? О! нависо-жь тилькы сонъ? Чому цего не бу-

до наверхавки, чому вона не зосталася зь мамою? Чому?

И вона кинулася зь ліжка, але зараз же упахать на ёго впала. Тильки теперь почувала вона, що уси іи кистки нмють и болять, що голова уси палає и розривається одь болю. Вона хвора.

Марыся знову лягла и почала думаты, съ чого-бъ вона могла захвораты. Спершу вона ніякъ не могла прыгадаты. Але дали иі згадався сегодншній ранокъ. Вона застудилася. Що-жъ теперь зь нею буде, якъ вона захворає? Грешей нема,—доведетци зь голоду умерты. Покинута, забыта вона вйре тутъ, у цій дозовини и съ хворобы, и зь голоду.

Вона вйре, якъ и маты?!

И одразу зь цією думкою иі згадався увесь ии сонъ. О, ни, ни! не дурно вийть, цей сонъ сиввся. Це не сонъ сиввся, це справды маты приходила ии до себе кликаты. Такъ, значыть, вона такы буде зь матирью?

И, шаслыва одь цієї думкы, Марыся вже не ликалась бильше своей хворобы. Такъ, вона вйре або съ хворобы, або зь голоду. И це зовсиль не погано, бо вона буде зь матирью. И якъ вона могла равнше думаты, що захвораты—для неи лыхо?

Тильки-жъ голова палає и болять вестернуче. Хочъ-бы знову заснуты—може-бъ упахать такий сонъ прыснився.

— Такъ ты кажешь, вона вше дома? раздався надъ самымъ ии вухомъ гучный голосъ.

— Эге, вернулася давно.

Хто це балака у неи въ хати? Вона підвелася трохи и озирнулася. Никого нема.

Двери одчинилися и въ хатку увійшовъ хазинь, а за нимъ двирникъ.

— Эге, ось и вона, почаять хазинь. Що-жь це вы, панно, у кватери живете, а грошей не платите большъ, икъ за нинь місяця? пытався вниъ.

Марыся ледве підвелася и сила.

— Подождитъ хоть килькы динь: ось одужаю, видамъ.

— Подождитъ! Знаемо мы це «подождитъ»! Багато васъ такихъ. Жыве, жыве, а тоди—фить! полетила. Що їй, хибя худобу перевозиты?—двигачиркы! А гроши пропадають.

— Будьте ласкови, подождитъ: бачате, я зовсімъ хвора.

И, не можучы больше сидиты, вона впала на підушку и хлопылася руками за голову.

— Хвора! що минь до того що хвора! неважакъ хазинь. Лежы спивлькы хочъ хворомъ, а гроши давай.

Дали, бачучы, що зъ Марышою справды те-перъ ничего не вдіе, вниъ промовивъ:

— Ну, та вше добре! Щобъ писля затрёго минь гроши булы, а то я не подымалось, що хвора, а одишла у часть.

И, озариувшы ще разъ убогу хату, винъ процидавъ кризь зубы: Голота! и выйшовъ геть зъ двирныкомъ.

IV.

Марысине бажання не справдылось: вона не вмерла. У неи була тилькы гаричкова пропасныця. Але вона теперь, пшля того сну, була певна, що скоро вьере.

— То не сонъ бувъ, то мама по мене приходыла, думала вона и роспалена хворобою и ще дитича головка вьрыла тому.

Вона бажала вмерты, та смерть не йшла. Дивчына тилькы мучылась на-въ-переминку то въ спечи, то въ холоди и страшно схудала, бо пропасныця не давала ий ничего исты.

На ий щастя хазиниць бильше не приходывъ правыты зъ неи гроши за кватырю, ждучы, ма-буть, помы вона одужае. Ий не выганялы зъ ий хаты, але-жь що съ того? Змучена хворобою, одынок лежала вона на брудныхъ лахматтихъ. Въ хвильны великого приступу хворобы ий невымовно хотилося пыты, але вона не могла встати и набраты воды и безпомична, уся спечена смагою, съ пересохлымы губамы и горломъ, дивчына выдалась по своему лижку, мучычьсь у невымовныхъ, палочныхъ мукахъ. И середь смыхъ мукъ ий увидалась примара за примарою, знову бачыла вона свою матиръ, вotra звала ий до себе и дивчына тоди крычала у страшній тузи:

— Мамо! мамо! коли-жъ я буду зъ вами?

Тильки вже на третій день, достигшысь якось до вина, вона покликкала у его дивчинку одного ремесныка, що жывъ у цѣму-жъ дворѣ и впрохала їй забитаты хочъ инколи до неї и прыносыты їй воды.

Такъ наступавъ пятый день. Марыся трохы полетшало и вона встала, злила невеличкый шматокъ хлеба и выйшла на хвылянку, щобъ дыхнуты свизкымъ повітрямъ. Але хазяинъ, побачывши, що вона вже ходыть, знову явивсь до неї и збывъ бучу.

— Або сегодня прынесешъ до вечера гроши, або геть къ чортамъ видцала! гримнувъ вінъ на прыкниця и пишовъ съ хаты.

Марыся ничого не сказала хазяинови. Теперь їй було однаково, чи вінъ їй выжене, чи ни. Вона певна була, що їй не довго жыты, що вона скоро повыве цей свить. Ся думка не выходила у неї зъ головы. Чому вона такъ думаетъ, Марыся и сама не сказала бѣ; але пересвідчена була, що вона не жытыме, що вона ниде до матери. Якъ се зрѣбыться—вона ще не знала и не могла ніякъ прыгадаты.

Трохы згодомъ, сама того не помичаючи, Марыся омынялась на вулицѣ. Безъ ніякои меты, якось машинально, выйшла вона, не розуміючи, що вона робыть и вже тоди трохы очунала, якъ була за ворытмы и осинній вентерь пронизувавъ

ін гострымъ холодомъ. Вона здригнулася і оглядилася.

— Куды це я йду? І чого? Треба вернутися назадъ, подумала вона і зупинилася—була. Але-жъ вернутись не вернулася. Не вражаючи на те, що вона була ще недужа і що холодъ примушувавъ її трусытись, їй схотилося йти далі, втекти одъ своєї похмурої, якъ погрибъ, хати, де вона зазнала стільки горя, де їй ганьбылы... Вона пішла.

— Куды-жъ йти? Може знову йти роботи шукати, ворухнулася у неї въ голови думка. А де-жъ її знайдешъ?

Але за цією думкою заразъ-же зъявилася й інча:

— На що-жъ теперъ шукати роботи? Хіба вона думавъ жыты, чи-що? Тільки хочъ-бы скорше! О, Господы! хочъ-бы скорше, щобъ не мучытыся такъ!

— Дивчыно! дивчыно! гей, чепурушко! роздалося за нею гукання.

Вона обернулася: якийсь ремесныкъ, добре піднымый, ковчався на обидва боки, неперышны ступнямы надблывався до неї.

— Ну, ну, чепурушечко! казавъ динь: не тикай, ходимо за мною!

І динь зовсиль близько підійшовъ до дивчыны, простягаючи до неї руки.

— Чого вамъ, дядьку, одъ мене треба? подохлыво промовила Марыся, поступаючи назадъ.

— Ну, ну, моя красочко, не лякайся! Адже я тебе люблю. Ходимо... зо мною... У мене й гроши є; я не дурно... И выпьемо.

И пьяный хотивъ було вже обняты їй. Марыся вырвалася и побигла. Пьяный зупинивсь збентежений, похлюповивши голову. Нарешти кинь глянув у слід дивчини и, побачивши, що вона тикає, загомониць:

— Тикаєш? Ну й тикай, трысця твоєму родови! Мало хіба вась туть шлеться? Велики цияи—за пятака усихъ кулю! А то бачь, втекла, напынчалась! Та вь мене грошей стільки, що я и не подавлюсь на яку небудь!...

И грідь найпотаннишо лайка посмававєс навадогнись за дивчиною. Їй стьснуло груди:

— Такь ось уже за кого мене приймають! промайнуло у неї вь голови. Ни, ни, годи жыты. Хочь-бы скоринь! Тильки якь?

И вона бигла дали, не зупиняючысь, повторючы сама собі у невымовній муци: якь? якь?

Извеначька ся думь переходивь голосний смьсть, гучне гудиния, котре вдарыло їй у вуха. Вона зупинчалась и слинула. Темна низка вагонивь бигла по рельсахъ. Увесь понаць зь шыпльчычь та дымльчычь паровозомъ спереду здававсь якимь-сь страшнымъ зміємъ зь народныхъ легендь. Марыся, сама не помічаючы того, зайшла ажь до вокзалу.

И звеначька їй вдарыла у голову думка:

— Ось якъ! Теперь знаю! прошептала дивчина.

V.

Теперь Марыся знала, якъ ей умерты и за-спокоилась. Она тилькы думала про те, якъ-бы це краще зробыты. Тутъ народъ снуе туды й сюды. Треба выйты за городъ, це не далеко—и подождаты другого поезда.

Дивчина такъ и зробыла. Черезъ пивъ годны вона вже сядила за городомъ, на горбочку, коло рельсикъ и дожыдала поезда.

Вона сядила й думала....

Вона буда спокійна. Въ ей молодону серци на цю хвилыну зовсиль погасло бажання жыты. Йй навить гарно було думаты про те, що ось черезъ килькы хвилынь вже никто николи не зможе ображуваты, не зможе мучыты ей и вона побачыты свою «ману». Про саму смерть вона не думала: вона риныла, що кыветься пидъ поездъ и больше про це не рахувала.

Загорнувшись у платокъ, дымылась вона навкруты. А навкруты бувъ невеличкый гаечокъ. Осинь уже положила на ёго свою пажку руку и жонте лыста, тремлячы и колываючыс у повитро, тыхо разъ-по-разъ сидало на землю, укываючи ей пышнымъ золотымъ накрыттиямъ. На земли вже лежавъ товстый и мяный шаръ тако-го лыста; падаючи зъ дерева и лягаючи на его,

нове лыста тыхо и якось таямно шелестыло. Цей шелесть звернуувъ на себе Марысину увагу. Де це и колы вона чула ёго?

А! згадала! Це тоди было, якъ ще вона маленькою дивчычкою была; якъ ще вони въ сели жылы. Це саме въ осени й было... Вона одна—однысенька йшла темнымъ, на нивъ жертвымъ лисомъ; йшла безъ стежки, павманни и золоте лыста падало и шелестыло, якъ и теперь шелестыть. И такъ, якъ теперь вона прыйшла шукаты ничото, небесного жыття, такъ и тоди вона шукала неба, хочъ йй и не хотилося тоди вмираты. Але маты йй такъ часто розказувала про Бога, про ангеливъ, про рай, про те, що на землі горе, а на небы вичне щастя, що йй, шостылятнй дивчыцци, схотилося на небо. И якъ теперь це все згадалося йй добре: и лисъ велыкый, котрого вона такъ лякалася ранншь и якъ вона йшла тымъ лисомъ, пробыраючысь мижъ кущами; и якъ вона, пнсла довгой блуканыны, втомывшысь, спиткнулася на товотый дубовый корнй и внала. И такъ йй навнть той корнй выразно укывявся, що вона неваче знову перелынула туды, въ ти дытчи лета...

О, чомъ вона тоди не знайшла соби неба и за ней распятаго Хрыста?

Господы! якъ довго тигнетця часъ! Чи скоро цей помадъ?

Вона встала и почала выглядаты ёго.

— А я-жъ не замкнула своєї хаты! зне-нацька промайнуло у неї кь голови. Якъ хто вбереться!?!...

И вона була вже обернулася, щобъ быты назадъ до своєї хаты, але заразы-же и зупинилася.

— Чудна я! Адже мина заразы вмираты.

Вмираты! А що тоди буде, якъ вона вмере? Поиздъ одриже їй голову, ии знайдуть, привезуть у «часть»... Мабуть, хаазиннови дадутъ знаты... Вылае винь ии за те, що ёго гроши пропала. И ии соромъ стало, що вона одурмала хаазинна. Вона думкою непрохала ёго простыты ии.

Марыся знову сила на землю и знову думки ошанувала ии. Тенерь ии згадувалася маты такъ, яка вона була, якъ вмирала: жовта, худа, съ погаслыми очыма, съ конвульсійно—тремтучыми губами. Але дивчына вже большъ не плакала по ии и тильки думала:

— И скоро побачу ии, побачу...

Охъ, чому-жъ це полада нема? Чого винь такъ забарывся?

И дивчына то вставала, выглядуючы его, то знову сидала.

Мынуло ще пивъ годныи, годныи... Сонце вже село за гаемъ и останни ёго промини позолотыли верхонитти деревъ и погасла. Для неї вони навикы погасла...

Зовсимъ уже смерклось. Увесь краёкыць навкругы загорнувся у сиву темряву. Тильки стов-

пы деревъ являютъ передъ очима черными смуга-
ми. У горы, у неба, темно, сиво, а ни единой зир-
ноньки. Сумно, до болю сумно на земли. Хоть-
бы скоринь, скоринь!...

А! ось парешти и винь, ин спасытель: вже
чуты якъ свыстыть.

Вона устала тыхо и пишла до рельсинь. Да-
ли згадала, що їй ще треба помолыть-ся. Повер-
нувшись на східь сонця, вона стала навколнш-
кы и вдарыла поклонь.

— Господи! Иисусе Хрысте! прийми мене!
Мамо, до васъ иду.

Вона ще разъ прынала до земли, потимъ
перехрыстылась и пишла до рельсинь. Коло нихъ
вона зумыслась и глянула у той бичъ, виденяль
шювъ поназдъ. Ось и винь. Уже зовсиль темно,
и ёго самого не видко, але два лыхтари, якъ
два певельныхъ ока, сяють у тейряви.

Марыся скынула съ себе платокъ, ще разъ
перехрыстылась, стала навколншкы и прыхылы-
лась до рельсинь. Вона положила на нихъ шыю
и сама зовсиль лигла на землю.

— Ухъ! якъ страшно гудуть рельсы и зем-
ля трасеться.

А поназдъ усе блыжчае та блыжчае; певель-
ни очи все яснише та яснише прыризууть темряву.

Чи скоро-жь?

Може їмъ тилькы скыне зъ рельсинь, а не
задывать?

Вона злилася цѣго и глянула на поназѣ, мовъ-бы хотѣла пабы вѣ Ђму адмову на це пытаннѣ.

Ще хвылына...

Ось уже чуты, якъ бражчать ланцюгы по-
янкѣ вагонами, ось уже колеса выдво. Пекель-
ни очи палають.

Заразъ, заразъ...

Господы! та що жъ це вона рѣбать? Це жъ
смерть! Охъ! на що жъ це вона? Їй ще хочеться
жыты. А це смерть. Геть, геть видцѣли, а то
ось уже, ось!...

И вона хотѣла одкынутысь назадъ.

Але вѣ цю хвылыну щось прытыснуло їй
шыю до рельсывъ; щось ризонуло страшнымъ
бодемъ и годи... Вона вже ничего не бачыть,
ничого не чуе... Талькы тепла кровь зъ безго-
лового трупа обрызкуе колеса проходячого да-
ли поназда...

Марыся пѣшла до «мамы»...

88. VI. 25.

с. Нижня Сыроватка.

В. Чайченко.

Гришница.

Жёно! гдѣ суть, или надлаку на те?
 Какій же ли тебе оудя? Ола же рече:
 както же, Господи! Рече ей Исусъ: не
 азъ тебе оудяю, Еванг. Іоанна
 гл. 8 ст. 10—11.

Гдѣй зинвеченый выдь, позападали очи,
 Де обвели свѣй следъ прожыти гришно ночи,
 И безсоромна ричь, и нависнѣ хода—
 Гиднвосты въ мниа все те не прокида.

* *

И не жажяюся, мовь гѣдыны икон,
 Тебѣ, принижена, заведбана вепмѣ!...
 Нема въ мой души къ тоби зневаги злои
 И словь домирливыхъ на языку немѣ.

* *

Менѣ великый жаль и дума обіймаѣ
 Про молодѣ життя, що даронь пронадаѣ
 И вказуе мниа твѣй помарнилий выдь,
 Що мабутъ не зъ добра ты заведбала стыдь.

* *

Що горе й не однѣ твои дивѣчи зита
 Синткало.... И ёгѣ ты стѣрпнть не могла,
 Бо молодѣ була, небѣачила ще свита....
 И ты шлахѣмъ грихѣ заплывившись пишла.

Недоля зла тебе въ страшну безодню ихнула;
 Упала ты.... Упала и забула,
 Чи и ёё видтиль назадъ нади воротта
 До щастя першого, до чёсного життя.

И думку навить ты про те видь себе гнала;
 Шукала забутта, а думка мимохить
 Зь самого дна души марою выривала
 И довго не могла ты серцемъ зачерствить.

Та бачу, що теперь пронаша ты на вини
 И шкода такъ тебе, занедбана всимъ!...
 Росте въ мой дүши до тебе жаль великий,
 А словь докырливыхъ на изьму немі.

Вл. Самойленко.

Моя могила.

Посвящ. Ал. П. Ал-овой.

Прощай, моя ты любя, мила!....

Не дождо... та й пиду я въ сховище свите...

Риць, два минѣ,—мой нима могила

Травою густо заросте.

~ ~

~

Могила тая буде въ поли,

Надъ нею въ-осени оравши пройде плугъ;

Болись зростуть тамъ гарни два тополи,

А послан, може, й цилый дугъ.

~ ~

~

И якъ съ тополею густою

Витрець жартуючи тихенько зашумять,

Туды увечери веселою весною

Дивчина зъ милымъ приближеть.

~ ~

~

Обнявшись садуть пидь тополю

Якъ-разъ мии на мертву, чулу грудь;

Тоди, любуючись весною и собою,

Вони шумъ листачка поймутъ.

Вл. Александровъ.

С К А Ж И.

Скажи, моя зоре, ина искра солнца
 Блещать у очницъ твоихъ?
 Ни ягъ свѣтъяню прайму я до сердца,
 Въ думкѣхъ заховаю своихъ.

Скажи, моя люба, якого дня ранокъ
 У тебе на личку горить?
 Ему мое сердце я хворе сповирю, —
 Той ранокъ ёго исцѣлить.

Скажи: изъ ягон исленькой зирки
 До насъ ты скотылась свѣды?
 И рано и вечеръ почну засылать
 Свѣтін молитвы туды.....

С П И В А Н К А.

Где весна, тепло несет,
 Динець широкий разливается;
 Все оживе, все стрепенется,—
 Та не для мене тее все.

Динець шумить, Динець гуля
 И лугъ и луки заливає;
 Въ диврови соловей спивае,
 Та не мене розвесела.

Садокъ росквитне по весни,
 Великдень и сватки настануть;
 Уси христосуваться стануть,
 Та все те въ радость не минн.—

И пышна рожа росцвита,
 Усе покрывається красою,
 Обмыте раннею россою,
 Та не для мене буде те.

Нарве дивчинна молода
 Барвинку й макового цвенту;
 Та не минн то для привиту....
 Вона про мене й не згада!

Мужицка правда.

(Зъ караваныхъ рота.)

Въ одному сели та буць соби чоловьяга: и робитныкъ добрый и хазиниъ гарный, та тыльки убогий. Зъ розумомъ буць чоловникъ, та тыльки ништо ёго не слухавъ. Чи въ бѣседѣ де, чи въ збирни, то винъ, було, все мовчати. Багатыри просторикають, розводить речи, кричать, сказано багатыри, и громада слухають, та тыльки подтакують: «такъ-таки, такъ! Эге-жъ, эге!» То сей було чоловникъ николи й не втерпѣть и вырветься зъ якимъ тамъ словомъ. Такъ що-жъ?! Заразъ ёго и спынить; «та ну! Що ты тамъишь? Коло себе гляды. Хибѣ ты що знаешъ? Хто тобі повіре?» Та такъ ёго знаважуть, що винъ и назадь; мусыть мовчати. Отъ пришлося.... Той чоловникъ ставъ розживатись потроху. Чи ёму пощастыло въ діли, въ заробиткахъ; чи може скорбь знайшовъ, хто ёго зна; тылько такъ ёму Богъ давъ. Ставъ винъ розживатись и де діли, то все прыобрне, — до того, що вже й багатенькый ставъ.

Почали люди завважати, що вже винъ не голый робитныкъ; а вже справжній господарь; що вже въ ёго и худоба, и хата, и поле йѣ, и... сказано, обрѣсь чоловничъ. Якъ стали те помічати, то й стали до ёго прихильниши. Уже й

признаются до ёго и шанують, и радяться. Дали, ставь винь уже и въ шаноби; уже до ёго не такъ якъ перше: ты, Андрію! А вже: вы, Андрію Семеновичу! Пожалуйте! не то, що...

Отъ жось тамъ прайшлося, треба було выбараты нового Голову, такъ громада зибралась и выбрала сёго человека Головою. Онъ якъ!

Якъ выбрали ёго Головою, такъ винь и не видмагався. Подякувакь и согласывся.

Отъ разь зибралсь до ёго приятеля—гости. Винь ихъ шануе, частуе. Гомонить то про се, то про те, а винь и вже: «Чи вы знаете, яка мни кумедна причина склалась?»

— «А яка? кажутъ.

— «Та далоби чудно й казаты. Якъ іздывъ я оть-се въ городъ, то купывъ собі новый лемишъ. Хоча у мене й ёё дома ще добрый, можно-бы и не куповаты; та я пожадничавъ, що добрый, та ще й поцинно; думка така, що запасъ биды не чыныть.»

— «А вже жь! кажутъ, такъ!

— «Ну, купывъ; привиль дедому, та й положивъ у комори. Некай, думаю, лежыть, поки знадобыться. Лежавъ винь тыждень, може й два; я й байдуже.... Коли вчора увихожу въ комору, дыклось, ажъ мій лемишъ погрызеный! Я до ёго... Коли мыши... Чисто тобі погрызли такъ, що тепера лежить, овси не годыться, хочъ покынь. Отъ-така ловысь!»

Тутъ гости печали, хто каже: «Ѡ мыши та-ки. Воно хочъ и маленьке, а зубынта тамъ та-ки, що ничого не клады, потрызуть.»

Други: «такъ, такъ!» И ни Ѡдныя не су-нувся навить подунаты, чи правду говоре чоло-викъ? Чи може москала везе?! Уси подтакують, та мышей лають, та сплособы пригадують, якъ бы мышей здыхаться, що плодюча й шкидлива тварь.

Отъ той чоловікъ слухавъ-слухавъ, та якъ засмієтся: «А! каже, щобъ насъ мудрувало, та й не переставало! Яки вы чудни! Який бувъ я, зга-дайте, за пять годъ!?! Бувъ я чоловікъ бідный, то було инколи, якъ вострану до вашои рады, що вы гомоните, та радываеть промижъ себе, та божкву, було, ике слово, то вы заразы: та йды геть; хто тобі повірять? А теперь?... Де жъ такы выда-но, що бѠ мыши зили лемишь? ХѠба жъ то мож-но? Вить же зализный!...» Та й замовкъ. А гос-ти вси: хто йивъ, хто пыкъ, такъ и попрыкипа-ли на місци. Ни пары зъ усть. Та ничого й казаты, бо стыдно!...

ПомѠвчали-помѠвчали, а потить де ини вже обивзались: «Гхъ! дывысь! Не пресучого-жъ сына й ты, якъ насъ осмиаць!?... Бать!...»

— «Та ни! То я, каже, такъ! Пожартувавъ, выбачайте! Се, свитовѠ!... Нумо по чарци!...

П и с н я.

В а, на дуби жолуди,

В а, плывуть качимы по води.

П лывуть качимы по води,

Ч уты синиы вь слободи.

Т амь дивчаточка спивають,

П арубкы гунають;

Г олосенькы выгукують,

Д ивчать заклыкають.

В сь зибралась, нема Грыця;

А де жь се вить забарывся?

А де жь се вить забарывся....

Н а вдивоньци оженився.

А дивчына осталася,

Щ о зь нымь щыро кохалася;

Щ о зь нымь щыро кохалася,

Т а зь удомы сміалася.

Л. Перейма.

П и с н я

Самъ въ хатѣ похожаю,
 Рученьки даваю.
 Де жъ тепера мій мыленькій,
 Вистоньки не маю.

Ой, выйду я на улицу
 Ничого не чути;
 А на серци тивко, важко,
 Мабуть лыху буты.

Прылетѣла зозуленька,
 Сила на тополи;
 Закуй мнѣ, зозуленько,
 Та про мою долю.

Закувала зозуленька,
 Дрибно закувала;
 Та про милого ничого
 Мнѣ не сказала.

Ой прылетѣвъ сызый орелъ,
 Великий та сытый:
 Не жды, не жды, дивчинонько!
 Твій мыйый убытый.

Ой лежавъ нинь середъ поля
 Тры дни и тры ночи,
 Та и жь ёму и вымывавъ
 Его кари очи!

Бодай же ты, сизый орле,
 Не мавь билишь литаты;
 Та не дивдавъ карыхъ очей
 Ни чыхъ кловаты.

Л. Переймо.

У л и ц я.

 ой, нѣ, гуля вся улица,
 До кобзаря всякъ тудытсья;
 Кобзарь писѣнь вышукое,
 Та голосно выгукое:
 Гей, парубки, дивчатонька,
 Отъ-се вамъ вся порадонька,
 Я сивами й музыкою
 Все гѣре вамъ розмыкаю.

Ой, гра кобзарь не журытсья:
 А дидь Петро знай хмурытсья,
 Бо тыхъ писѣнь про красечку
 Не любе дидь ще зъ-малечку.
 Въ школи вчичь вниъ указныки,
 Де писано, що въ празныки
 Не можно, бачь, видь хатами
 Водыть танки зъ дивчатами.

Ой, гра кобзарь, грядыкае,
 А дидь Петро выкрикуе:
 «Кобзарю, цыть зъ музыкою;
 Штаны тобі видсмыкаю!
 Нехай народъ послухае,
 Та правдоньки понюхае,
 Якъ я скажу зъ Писанія
 Про бисѣвськи писанія.»

Почасть дидусь розказувать,
 Та ще й листы показувать,
 Що будимъ винь для пам'яты,
 Синсавъ колесъ изъ грамоты.
 Стоить Петро, розказує
 Такъ, мовъ квачемъ розмазує;
 А парубокъ русивенький,
 Молоденький, та жвавенький
 Край дидо ставъ та й диваться,
 Та й криваться, та й криваться.

Отъ-отъ бы вже розривався....
 А діли мовъ родумався:
 Вхопивъ листы пописани,
 Та лась Петра по лысина!
 «Отъ-се тобі, дидусеньку,
 Та за мою Марусеньку,
 Щобъ не втишавъ сонилкою,
 Не частувавъ горилкою.»

Н. Шамрай.

Чижиково весилла.

(За народной тем.)

Ирый Чижибъ, дрибна птица,

Задумавъ жениться;

Та... бедная головонька!...

Никому жураться.

Сидеть сумно на камни,

Та и думку гадае....

Яку братья? Кого знаты?

У Щагла пытае.

Щиголь ему радить раду

Не лукаву, просту:

Бери соби Чечиточку—

Саме твоего зресту;

Маленькая, дрибенькая,

Хороша на вроду;

Ще и съ квинтою на головци;

Бо честного роду.

На весилла венхъ заклечець:

Багатыхъ и бидныхъ,

И чубатыхъ, и носатыхъ,

И чужыхъ, и ридныхъ.

Соловейка попросимо

У старши боиры,

А въ подстарши Жайворонка—

Два якъ-разъ до пары.

Снитылково-посылкою
 Возьмемъ Коноплинку,
 Моторишеньку, чепурненьку,
 Голосу паванку.

Дружкою буде Деркачь-крикать,
 Та Гроць на підмогу;
 А свашкою-лишавкою
 Блечь Чайку небогу.

Порадылись, надувались,
 Старостинь послали
 И любенько, та тыхенько
 Рушники побрала.

Тоді Орля посломъ слали
 Гостей измакати;
 А вінъ, гусей падыбокши,
 Ну ихъ мордувати.

Мордуючи, лютуючи
 И самъ змордувався;
 Підкрикнувся сважкою,
 Та тамъ и застанся.

Вивчаряки-гайдаряки
 Гостей накликали;
 А Галочки-чубарочки
 Нуь любо витали.

Юлка, Сойка, та Івогта
 Дажу записали;
 Та, піднявши їмъ вгору,
 По хати носили.

Выпивали по чарочки,
 Та слы кричали;
 А Сороки зъ Ластивками
 Боровай липали.

На веселля пасходьлось
 Гостей повни хаты;
 Щиголь почань, батькуючи,
 Порядки даваты.

По хазайству хлопоталась
 Тамъ Перепелца,
 Буценькая, сьтенькая,
 Прегарная птыца.

Бурепатка-паньпатка
 Хаты пиднитала;
 А Дрохвычка-молодычка
 Столы накрывала.

Прийхали молодіи
 Съ перьвы повинчавшись,
 Та й увійшли до господы,
 За рученьки взявшись.

Щиголь-батько, та Сыныца
 Ихъ зъ образомъ стрили;
 Молоди нать въ ноги впали,
 Та й на посадь сили.

Тамъ дивочки Суендочки
 Прегарно сиввали,
 А Вороны чесли жоны
 Гостей частували.

Горобчики-погодчики

Шišки крали смяло;
 Та прызнае цвир-плькала,
 Мовъ робыли дало.

Красногруды Сингираки

Привылися граты;
 А Журавель изъ Чаплею
 Пышли танцоваты,

Танцовали, тушцовали,
 Сили спочиваты;
 Дурный Пугачъ дуже впывся,
 Та й лигъ середь хаты.

Коло ёго черныи Воронъ

Здвигъе плечима;
 Сова въ кутокъ забралася,
 Ближас очима.

Булякы-мужикъ забродывся

По сажи коліна,
 Та й ставъ шукаць на Пугача
 Доброго поліна.

Пьяный Пугачъ стрепенувся,

Та й закрывавъ: нугу!
 А Смычъ каже: дай намъ, Боже,
 Хочъ теперъ потугу.

Необачный Шулоника,

Що зливъ человека,
 Ставъ ханаты малыхъ курить,
 Вить на 'те й Шуляка.

Виспяночки-мищаночки
 Зачали стрибаты,
 Цицерухи-цвѣтухи
 Стали щebetаты.

Чорни Шпаки якъ чумаки
 Про Крымъ заспывали:
 Якъ ходыли у дорогу
 Та сіль набирали.

На долини розходьмыся
 Голубъ волохатый:
 Турчыть, бурчыть до Горлиця,
 Ще я не жоватый.

Удодъ зъ Дятломъ наскочили—
 Ну ёго клюваты,
 Бо привыкли, щобъ носами
 Ще небудь довбаты.

Зузденька-голубонька
 Приилась куваты:
 Ку-ку, ку-ку, добри люди,
 Чась до дому спаты.

Чесни гости схаменулись,
 Любо попрощались;
 Стрепенулись, изпаялись,
 Та й порозлталась.

Вл. Александровъ.

Невгамонна.

И тыно-рыбчыно, ой де ты все хóдышь,
 Якъ добрыи люды усюды вже сплять?
 Будь дóма, никому жъ, соби ты и шкодышь.

— Такъ серденько жъ хоче гулять!

Ты зъ хати, вже и знаты, вже такъ и луняе;
 Усюды всягъ людимъ тебе вже чунать.
 Гуляешъ, спиваешъ, якъ всякъ спочивае.

— Такъ серденько жъ хоче спивать!

Ой дочко! Въ садечку... Я чувъ... Такъ не гоже...
 Обнявъ хтось и ставъ щось шептати, прохати.
 И бачымъ, нещаче... о, крый тебе Боже!

— Такъ серденько жъ хоче кохати!

П. Бялковскай.

О черетъ.

(Эъ Деревотомъ.)

 Рыбалка молоденький
 Надъ ричкою сидивъ;
 А очеретъ одъ витру
 По берегу шумивъ.

Тонку очеретынку
 Рыбалонька зломивъ,
 И зъ нея вивъ сошлаку
 Пожеть соби зробивъ.

Узавъ и ставъ ванъ граты,
 Якъ знавъ и якъ умивъ;
 Але зъ очеретыны
 Такий родавекъ сивъ:

Рыбалко молоденький,
 Ласкавый будь, не грай!
 Не муть мого ты серца
 И рамы не вражай...

Дивчиною колись а
 Прегарною була;
 У начухы въ свитлицы
 Икъ нвитонька цвила.

Багато слизъ певучыхъ
 Лыла а ночи й дни
 И рано въ домовину
 Хотилося мени.

У мачухы и слыть быть...
 И часто винь дурывъ
 Дивчатокъ молоденькихъ;
 А слыть ихъ не любывъ.
 Зъ нынъ разъ мы якоь выйшли
 На берегъ сей крутой,
 Дывылися на хвыли,
 На мисецъ золотый.
 Тутъ винь моего кохання
 У мене запрохавъ;
 И слухать не схотила,
 А винь... Убью!.. сказавъ.
 Сказавъ... И сразу въ груди
 Загнавъ мни свій вижъ,
 Та ничью била рички
 Мене й словавъ тоди жъ.
 Тешера надо мною
 Очереты растутъ,
 А въ нихъ уси печали
 Жыття моего жывуть.
 Рыбалко молоденький,
 Молодъ жъ тебе: не трай!
 Не мучь моего ты сердца
 И раны не вражай.

Н. Карно.

Мои слёзы.

Въ души мой слёзы, а въ серденьку туга...

Ты знаешь видь-чѣго воны.

Невже жь не прилинешь ты сердцемъ до друга?

Невже не раздлиншишь мою нудьги?

Прилинь, моя зорь! И съ туги нимою

И гучную кобзу зроболю;

А слёзы гиркин, нудьгу мою тыху

Въ песни голосни и тоди перелью.

Писня жь ти любви на слованку любу

Тоби я до сердца виддамъ;

Нехай воно знае, якою нудьгою

Безъ тебе я бидный тутъ мучуси самъ.

С П И В А Н К А.

(За ижезельного.)

Мы несись, мій синь, зь мольбою,
Въ небо долитай.

Пóтай легкою ходою

Выйды, мила, въ гай.

У гаю шумить невпивно

Листи въ низній часъ;

Тамъ ништо, моя дружино,

Не почуе насъ.

Слухай, якъ греметь, стыхае

Писня соловья;

То вниъ мылу выкликае,

Молить якъ и я.

Въ писни тій любовь палае

И мольба сумна,

И на душу навивае

Рій думокъ вона.

Не внимай же ты любви,

Серцю волю дай

И на тихую розмову

Выйды, мила, въ гай.

Вл. Александровъ.

Зимовый Діалогъ.

—
СТАРЫЙ.

Нахъ страшно бѣ метель и завываетъ вѣтеръ!?
 Наврядъ чи ктобъ посмѣвъ въ такую непогоду
 Покинуть село и теплу хату
 И душу звырты сій лютій заверюси.
 А мы блукаемъ тутъ удвохъ съ тобою
 И не лакае насъ страшенна хвуга,
 Що наче зважилась и насъ пожерты,
 И заморозыты усе живе;
 Розвѣить, рознести жыла усяке
 И зъ лядныхъ селъ руины поробыть.
 Ты змерзъ, Петрусю? На! мою кирею.

МОЛОДЫЙ.

Та вы й самы цокочете зубами
 И трусытесь одъ холоду.

СТАРЫЙ.

То не видъ холоду трасусь я, сыну!
 То такъ душа моя трейтыть
 И тило все трастыся заставляе;
 Та й зубы цокотить не одъ морозу....
 Коли я чую хвуги завывання,
 Коли реве и выс навкрути,
 Здаеться, въ тиль я завывання чую
 Души моеи жалъ и плачь великий
 По страченій даремно молодѣсты,—

По сьмахъ, кинутыхъ на марну працю
 Безъ пользы люднхъ и соби самѣму.
 Прислухайсь: то душа моя голосе
 По всьмъ, що вже вона на вни поховала.
 А поховала такъ вона багато,
 Що чи й зосталось въ ній теперъ що небудь.
 Усе, чимъ молода душа счастлива:
 Веселый поглядъ на створиння Боже
 И безоглядна вѣра до людей,
 И чулость серця, котре одкликалось
 На вське добре почуття.... Усе те
 Я поховавъ въ соби, мій любый сыну!
 Твоя жъ душа ще тымъ усмьхъ багата
 И зрозумити се—тоби ще рано.

МОЛОДЫЙ.

О, ни! Я розумію васъ.... Я бачу,
 Нький страшный те холодъ, що буває
 У тій души, яка вѣра безъ смерты....
 И котра на земли не має навить,
 До чѣго прихилытысь, що кохать;
 Котра й себе любыты перестала.
 Я розумію васъ и страшно стало
 Мни те слухать. Я и самъ тремчу
 Уже теперъ не видь морозу....

СТАРЫЙ.

Ой, шкода! Нѣщо я стревожывъ
 Исный душа твоя спокій?! Нѣщо
 Давъ зазырнуть у ту безодню чорну

Моей хворой, разбитой души?!...
Спаси тебе, создатель, видъ убого,
Що душу нашу нивечить зъ-заранни
И бороны видъ сворого зверья.
Мене жъ старого.... Господя, прости!
Що замутивъ я душу ще безвину....

Вл. Самойленко.

Шевченкова могила.

Дыхо льється Дніпръ широкий
 І каміння обмыває;
 Берегъ голый та високий
 Безустанно гидриває.

Надъ водою, стороною
 Широценне поле мріє,
 Тамъ могила сиротою
 Мовъ бы стогне, мовъ бы мліє....

А въ могилі въ джововині
 Спочива по Божій волі
 Той, що любий України
 Щиро прагнувъ щастя-долі.

Сня жъ, Кобзарю, у могилі;
 Въ ній твоя щаслива доля:
 На Вкраині рідній, милій
 Ты пануєшь середъ поля.

Слава прахъ твій покрыває,
 Свить їмъ геть-геть розлився;
 Всякъ про тебе добре знає,
 Якъ ты живъ и якъ трудився.....

В. Ротмисль.

Розбите сердце.

(За виконаного.)

Я бачивъ, якъ витеръ березу зломивъ:
Коринна порушивъ, гвѣзди покрутивъ...
А листа не вѣло и сниже було,
Ажъ поки за гору вже сонце зайшло.

Я бачивъ, якъ серну подстреливъ стрилецъ:
Звалилася бідна, прийшовъ їй випецъ;
Боротися съ смертю було їй не въ мить,
Одначе боролася, поки зайшла нічъ.

Я бачивъ: метеликъ поранений мливъ,
Крыльце перебите на сонци вінъ гривъ;
Ще трешки покыты, на думци було,
И може й поживъ бы, та сонце зайшло.

На свити у кожного сонце своє...
Любецько й живеться, якъ сонечко йе!
А згасне те сонце и жыты шкода:
На свити безъ сонця усе пропада.

Зо мною розсталася дружина моя,
Зостався на свити безъ сонечка я;
Одначе на себе якъ смерть ни зову,
А сердцемъ розбитымъ живу та й живу.

Вл. Александровъ.

Рыдання душі.

Іс увають хвиланы, —душà стрепенється
 Видь дужь невгамовныхъ, видь вѣроту дна
 И серце жадіннямъ вынучимъ забьється,
 Душà мовъ та пташка изъ клітки геть рветься
 И сумъ и рыдання їй наповни....

И тее жаданні яке-сь не вымовне:
 Неначе бь хотилось все вгору летить,
 Де зора червонои, де сьнево повне,
 Де лиха немає, бідота не стогне,
 Де щого серцю болить и щемить.

Великий жаль душу тоди огортає
 По згубленій давній їй чистоті,
 Якъ їй, мовъ дытани, здавалося роємъ
 Все Боже створини на святи безкраймъ
 И люди вбачалсь — якъ въ неби Святи.

Їй жаль, що тепѣра усе їй не мило,
 Що гьдво дывитись на людськи дила,
 Що вирю у правду життя підложыло,
 Що серце тепера усѣ розлюбыло,
 Чому все кохання вона отдала.

И хочется внять їй себѣ обноваты,
Щобъ все якъ и спершу вбачала вона,
Щобъ вираты знову и знову любити
Могла вона. Тільки... їй, горемъ прибитій,
Зосталось рыдання, та дума сумна.

Вл. Самойленко.

Конецъ свитня Литьма.

А бачывъ сонъ. То буквъ страшенно-тяжкый сонъ.
 Померкнувъ сонца свить, погасли вси зирки
 И плутались мижъ хмарами въ безладнѣ.
 Повита холодомъ и крыгою земля
 Слншующи веслась у питьи непрогляднѣй.
 Наставъ мовъ досвитокъ, наставъ и не мынавъ;
 А дня зъ собою вже на землю не приводывъ.
 И люди вси жили въ великому страху,
 Биды великои на себе сподивъахнись.
 Забулы вси свои завитнѣи жадання,
 Застыло сердце въ нихъ, закамъявило въ грудихъ.
 И всиъ буда въ уми единая молитва
 Про сонце ясное, котрѣ вже не свитыло.
 Нанколю огныригъ скривъ тѣмъпывѣя народъ,
 Хоромы жъ пышнѣи и царскѣи чертоги,
 Будынки и хаты, яки хто тилько мавъ,
 Складали въ огныща и безъ жалю палили.

Палали города, а людъ збиравсь гуртами
 Округъ палавчихъ помѣщеннихъ домиць,
 Щобъ глануты ще разъ одиць другому въ-вочи.
 Щасливими себе вважали въ тыхъ краяхъ,
 Де зъ вулканѣвыхъ гирь огни самы палали;
 Якась надія всихъ живыла въ тыхъ мѣсцяхъ.
 Запалени лѣсы то гасли, то горали;
 Трищало все кругомъ и поботомъ валалося.
 Неривно ближавъ свить видъ гаснучихъ осинь
 И лица у людѣй здавалися страшными.
 Хто очі затуливъ и лежачи рыдавъ,
 А хто сидивъ, на руки спершись подбородамъ,
 Той страшно усмихавсь, той клонитво жетавсь
 И вси дывалися въ перѣлку великимъ
 На потемнилое, оглухле небо,
 Що стало наврыттиямъ пронащон земли....
 А дѣла видались съ прокляттями на землю,
 Зубами скрипячи и мовъ ти звіри вылаи.
 Тамъ иташество злукане металось и литало,
 Важкими крылами черкаючись объ землю.
 Усакый дыкый звірь у юрмы позбивавсь,
 Гадя помижъ людями повало, выало, сычало,
 Не чинючи бяды никуди никому;
 А людъ ёго собі, щобъ фиствы, убывавъ.
 И зновъ зайшла війна, котра була утихла,
 Бо каженъ инжи кусъ тамъ кровью купувавсь.
 Усикъ, добувши шмать, сердыто озыравсь
 И, сивши ёсторонъ, безъ миру назеравсь.
 Усакая любовъ промижь людями пропала,

Уся земля прятъюмъ жадала только смерти,
 Котора була усилье выдыла й неминуча.
 Страшенный голодь вехъ томывъ и мордувавъ,
 И смертна коса людей косыла швыдко,
 Але гробивъ кисткамъ и тилу не було.
 Кистикъ *) зеръ кистика и навить псы голодни
 Своихъ хазинивъ на шхатти роздерали.
 Одинъ тамъ только песь, нивѣли незрадливый,
 Зостався и теперь хазинови виривамъ:
 Надъ мертвымъ вниъ сидивъ и щиро видговивъ
 И звиривъ и людей ненавысныхъ, голодныхъ,
 До пичихъ мертвацивъ, що наверху лежали, —
 Та, сумно выючи, лызавъ холоду руку,
 Котора вже ёго не гладыла за вирность.
 Нарешти здохъ и песь край любон людины.
 Такъ голодь выгубивъ усе тамъ до нащадку,
 Зосталися въ живыхъ тамъ только два сусиды
 Зъ великославной та пышнои столыци:
 Зъ нихъ каженъ кажному бувъ найлютишый ворогъ.
 Зустрілися вони край винтара святого,
 Который дотливавъ пидъ попилкомъ гаричамъ.
 Тамъ збрано було и святощивъ багато,
 Що гринными людьми, на свити уживались. **)

Ажось вони гребуть помералыми руками,
 Осъ пошилъ розгребли и стали роздувать;
 Видъ ихъ дутти огонь вешше загорився,
 Зробылось видно и вони, поднявши очи,

*) Кистакъ — скелеть.

**) Уживати — розгребати.

Одинъ на одного зырнули и признали.....
 Страшенно скрыкнули и тутъ же внали жертви;
 Зъ великого лику воны не зрозумили,
 Що тутъ бувъ ворогомъ и каженъ изъ людей,
 Кого було по очихъ видно, що голодний.
 И свить зробивсь пустямъ, въ пустыню обернувся.
 Великолюдный свить багатый, та хороший
 Зробився купомъ недобалкивъ пожежи,
 Та трупу всякого, накиданого всюды.....
 А ни деревъ ниждѣ, а ни людей, ни звіру,
 Ни руху, ни жыття, ни свиту, а ни времяя....
 И вся земля була великимъ полемъ смерти....
 Рички, озера и моря, усе застыло;
 На вить замерло все у мовчазній безодни.
 Безлюдни корабли стояли и гнили
 На перухомо-сонному, пустому мори.
 Валились съ корабливъ у сонне море щоглы,
 А паданни туды и хвиль не підймали.
 Не стало на моряхъ приливу и одливу,
 Бо й місяць згыбъ котрый ихъ підймавъ що суютъ.
 Витры постыхнули у воздуху ниному
 И хмарь вже не було; воны посчезли зъ неба,
 Бо вже теперь були ни ніщо непотребни—
 Усвды простяглась сама воссвитня нитьма.

Л. Л.

Климко мудрый.

(За народныхъ усть.)

А во Ведмедивки въ Головановци живе собі чоловікъ; Климкомъ ёго зовуть. Чоловьяга такій, що мовъ бы не вси въ ёго дома. Жонатый. А жинка такъ у ёго така, що крый, Боже! злоща. Вона ёго й задурьла. А бонтися вишь ин, такъ и сказаты не можно. Отъ-се сидять собі, наприкладъ, въ двоохъ у хати, то вишь до вен:

— «Слухай, моя ты любя ти мила, дай тобі, Боже.....» Ще вишь и не договарывъ, що хотивъ; а вона вже гризко: «Що? що таке?» То вишь и назадъ, та й самъ питає: «Чи ты мина що кажешъ?»

А вона: «Ну, ты кажы, що ты казашъ? Кажы! Кажы, сакый-такый!» Та зъ дерлачемъ до ёго.

— «Ей Богу, каже, а ничего! Ажъ ничогнисько. Ей же то Богу!»

— «Гляды, каже вона, щобъ я й пары зъ усть въ тебе не чула.» Такъ и сидять Климъ цалисинькый день, мовъ неживый и не порухветься. Заирюка, а не Параска. Ин, бачите, Параскою званы.

Отъ прочула якось Параска, що въ Ведмедивци на ярмарку продають иноди крадени кони. А въ Ведмедивци ярмарокъ шо тыжня въ неділю. Прочула отъ то, та й выряжа свого Климка у субботу противъ-ночи на ярмарокъ.

«На-жь отъ се тоби, каже, пятадцять карбованиць, та купи коня доброго, та щобъ не буть поровнястый, або санатый. И въ зубы подывься, щобъ часомъ не купывь старого, та дохлого. И за пуха глинь та понюхай, чи не тютюномъ бува натерто. Цыгана обходь якъ черта. И на ноги раздывься, якъ ступає. Глады жь, щобъ по людському купывь, дешево, щобъ выгода була; а то й додому не вертайся.»

А Клишко тилько: «Гмь, гмь! Та добре жь, добре! Не знавь бы то я коняки купыты?!... А якъ же?! Вже жь подывытысь треба.... А вже жь щобъ не дорого.» Отъ поблагословився та й у дорогу.

Не доходячи до Ведмедивки, побачивъ вниъ у поли: насеться коника спутана; ничого соби, добра. «Ачъ, каже Клишко, гмь!»... Підходе до коняки, знявъ вуто, та й веде додому.—«Що то, думка, теверъ Параска скаже». Веде, а тутъ люди й побачили, та за ёго; зупынили, скрутывли ему руки, та й у Стань. Изъ Стану пишло дило вышче, а звидты ще вышче, а тамъ ще вышче, ажъ покы не дійшло до Мирowego, та до Зыьду у городъ, та въ Губерню. А за диломъ вочыныи и Клишка. Наренти привели ёго въ оттой Зыьль. Отъ старшый, що посередыни сидыть, и выта ёго:

— «А чи признаєшь ты себе вынымъ?»

— «Та хто ёго зна, одвичя Клишко, якъ бы не цей конь, то вы бь мене й не бачили. Отъ що!»

— «Розкажи жь намъ, якъ се дило було?»

— «Хто ёго зна!... Бачите.... Параска каже: на! гроши; та куны воно, тилько дороге не давай. Та куны до свиту, бо описля треба буде дорогше платиты. Видь чего воно дорогше, якъ сонце зйде, те вже, мабуть, тилько Параска знае. Отъ що!»

— «Чому жь се, пытають ёго, у Ведмедивци таки дешеви кони?»

— «Хто ёго зна... Може горедь такий.... А якъ Параска посмля, то ничого пытагы. Онъ що!»

— «Та ты, кажуть до его, розкажуй якъ слидь, якъ дило було; а не за Параску.»

— «Та стривайте, каже, не минайте!... Отъ то якъ пишовъ я у Ведмедивку, бачу, новъ отъ се заразъ передь очима: коняка шкандыба, въ биднои ноги спутани. Я змылувався, роспутавъ отъ-то й ноги, та й веду, значыть, додому. О!... Бо, бачите, у мене дужка була така, що дешевше не достану. Мене люди стринулы та й пытають: на-що я взявъ чужу коняку? А я кажу: та адзастся въ хазийстви; та ще на те, що въ неи и хозанна нема, бо сама гуле. Тутъ мене вхопили та й ведуть. Я имъ кричу: пустить мене додому, бо Параска буде сердытсь, якъ забарюся; а воны мини буханця дали, та й кажутъ: нды, сучый сыну, будешь знаты, якъ коней красты. А и... Хиба жь то и вправъ, кажу имъ? Та де вже тамъ зъ ными балакаты!? Не вважють ни на що и впры

не ймутъ, бузунирь! Та й высидивъ отъ се я; та й скляки, не знаю... А теперь, бачите: своды привели; незначе я людей николи не бачивъ; а я додому скучывъ....»

— «А якъ бы, пытають Ёго знэвъ, жинка не посылала, то коня бы не взявъ?»

— «А вже-жъ ни!»

— «А знавъ ты, що коняка чужа?»

— «А вже жъ ни!»

— «А якъ бы знавъ, що чужа, не взявъ бы?»

— «Та вже жъ ни!»

— «Хто жъ по твоему виненъ?»

— «Та все лихо Параска паробыла. Вона... Якъ бы вы только знали... Щастя ваше, що вы їн не знаєте, а то и вамъ бы потылицю набыла. Я вже їн и такъ, и сикъ, и тымъ бокомъ, и сымъ бокомъ... Такъ де тобі? Никъ не вгожу; заразъ мене вихтемъ, або й рогачемъ. Бъе мене; йнсты не дае, ниты не дае, слова сказаты не дае, дыхаты не дае».

— «А хйба жъ, кажутъ ему, ты не дужчий видъ неи?»

— «Дужчий?... Гыъ!... Та видъ неи, кабутъ, дужчои зварыны и на святи немає»...

— «Ну, такъ хйба жъ, кажутъ, невозможно такъ зробыты, щобъ жыли у мыри та покои, щобъ не сварылись и щобъ вона тебе не была?»

— «А вже жъ ни! Хе-хе-хе!... Будимъ вы не знаєте по своимъ?!»...

Що-жь вы думаете?!.. Ослобонили Клинка!... Присяжники пошентались-пошентались, а тамъ дали й кажутъ: Ни! кажутъ, Клинку, ты въ сѣму не вивенъ; иды собі зъ Богомъ! Клинко вкленывься и выйшовъ. Такъ люди ёму й кажутъ: «Ну и мудрый же ты, шельмо!» А Клинко только: «Хе-хе-хе... А вже жъ мудрый!...» Такъ ёго съ того часу и прозвали *Клинкомъ мудрымъ* и теперь вить у насъ Клинко-Мудрый.

Чужинство.

Лырныцька дума.

Гдзь зле та лыхе чалавекъ почывае,
 То Богъ ёго здержуе, нарозумнае:
 И шле ёму Анголя зъ неба хранителя,
 Души хрысціянскай оборонителя.

Той Анголь въ души чалавикови совість абужае,
 Судамі страшнымі и всакымъ жаханнямъ лажае,
 Всёмъ ёго мірамі геть одъ грѣха одвертае.
 Отъ тымъ-то й немае такога злочынца лыхого,

Щобъ кравшы, або и абывавшы не думавъ ничога.
 Ой, довагъ вить довагъ дума й гадае
 И тилько вже пѣтнмъ злочыньство вчынае:
 Безмынно кого нѣбудъ жыцці абавляе.

Або жъ у краджку та въ зле грабуванні вдаецца.
 А Гбспидь усе миласердымъ къ ёму застаецца
 И тилько видъ ёго вже геть видступае,
 Ни въ чымъ ёму бильше Вить не помагае.

Тоди-то злочынецъ себе самъ карае,
 Якъ вже не у Божи, а въ людскіи рукы впадае.

Вл. Александровъ.

Клымъ Ганеба.

Клымъ Игнатушенко Ганеба!

Жыву я такъ собі, якъ треба;

Копійку до копійки дбаю,

Але нічого не займаю;

Та рідко и вихожу съ хаты.

А вси кричать: «скуный винь душе!

Замисць людей чортамъ винь служе.»

А я... Що-жь я? Мини байдуже!

Бо му у чимъ я виноватый?

Чи можно-жь, я хотивъ бы знаты,

Щобъ змигъ одынь для всихъ надбаты?!

— —

Піддержъ-бо, кажуть, чоловіагу,

Винь тымъ заслужиє увагу,

Що бачъ таланъ письменцькый має,

Пісни прегарніи складає.»

Такъ я бачъ мусю помічъ дати,

Бо винь теперъ лежить, не здужа.

Та й жинка нь ёго тожь недужа.

А я... Що-жь я? Мини байдуже!

Винь самъ у тóму виноватый:

Бо нащо, я хотивъ бы знаты,

Було ёму ще й жинку браты?...

Дай, казуть, въ Красный Хрестъ билазну,
 Або хочь ветошь, щобъ голызну
 Прыкрыть; та повязаты раны,
 Що тамъ усе въ прыгоди стане;
 Бо въ пужди на війни садзаты,
 Що небораки яруть видь стужи,
 Та й видь хворобъ лежать недужи.
 А я... Що жь я? Мини байдуже!
 Воны самы въ тимъ виноваты:
 Бо нащо, и хотивъ бы знаты,
 Туды ихъ носе вонваты?

Приходять ось яканьс жинба
 Въ слѣзахъ и на рукахъ дытыва....
 «Оглядься на моихъ ты дитокъ,
 На обездоленныхъ сиритокъ!»
 И лове руку цилуваты.
 Потребна та рука їй дуже??!
 Бачь въ неи дытывча недуже!
 А я... Що жь я? Мини байдуже!
 У чо́му я тутъ виноватый?
 Дежь батько? Я хотивъ бы знаты,
 Нехай до батька їде прохаты....

И вси, икъ тилько що имъ треба,
 До мене заразь: «Хай Ганеба!...»

То сирота, а то калка,
 А то вдова, безъ чоловіка,
 Та ще й дітей голодна маты.

И каже просе, плаче, туже....

«Ганебо! людськосты великий друже!»

А я... Що жь я? Мини байдуже!

Нарешти я хотивъ бы знаты,
 Чи я жь у тилькь що виноватый,
 Що бидный той, а я багатый!...

И. Бидловський.

Ж и в е о з е р о .

(Казка Данішевського.)

Садось по озеру зъ удковъ йзидувъ рыбѣлка у
 чѣнин;
 Рыба ужѣ не ловилась и ставъ винъ збираться
 додому.
 Гулькѣ! Ажъ піймалось ише рыбена, та такѣ жъ
 прехороше,
 Що ни къ вѣзди сказати, ни перомъ написати
 не напишешъ.
 Тилько що весникъ у видрѣ перекинувъ ту рыбку
 рыбѣлка,
 Дивится вирнула рыба другѣ, видъ тиѣ менъ
 старша,
 Зблудила вся, иби хто излякѣвъ иѣ, тыхо пле-
 снулася
 И по лядському, гѣлосно скрыкнула такъ надъ
 водою:
 «Дѣ ты, дитино моя? Озовись, моя любая дѣчко!
 Вже й чередѣ перейшла. Подивись: закотылося
 сонце.
 Дѣ ты, голубятко? Може ненависна чайка ричная
 Вже пидхонила тебѣ, ты утихо моя дорогая!?»
 Дѣнго моталась по озеру та перелякана рыбѣка;
 Дѣнго й рыбѣлка, весло опустившы, на тѣ див-
 вувѣлися;

Дали узять винъ вѣдро, нахмылавсь и озвѣсивъ до
рыбки:
«Ось голубья твоё! На! Ты возьми свою доньку
голубку,
Тилько жь удѣва краше слова! Скажи мнѣ прѣду,
Ще ты за дѣво самá и икá у вась тутъ чудаси?»

Знѣву, плеснувшись къ води, почала повѣдѣть
ѣму рыбака:
«Охъ, чоловіче!.. Давно колысь тутъ, у зеленѣй
долыни,
Вместо воды, очерету й кушиць слобода красу-
валась;
А въ слободи постоялый держала одна молодыця.
Дуже багато у неѣ худобы по скрынахъ лежало,
Дуже багато до неѣ кушиць и навивъ закидвало;
А чоловікъ ии все по торгахъ ярмаркувчы йиздывъ.
Разъ вона въ литку явось опивди на гáнку сидѣла,
Та прыспавшы дочку, на рукахъ ии въ себѣ держала.
Сѣ то ось я и булѣ тоди, сáмая та молодыця.

Бáчу идѣ по селу чоловікъ, підтомывся ста-
ренькый.
Вызько та прызно всюды вклоняється винъ ко-
ло виконь;
Прѣсать воды, бо сердешному дуже хотилося пыты.
Але не слуха вихто ёго: диты загрáлись цѣцькѣми,
Старши жь хто на току, на вгорѣди, та й такъ
по хазийству.

Дали до мене дійшовъ, зупинивсь коло мене, та
 й каже:
 «Хата остатня твоя; пустари за тобою и выгнись...
 Встань, набери мни, люба людина, водици на-
 чиститись;
 Дуже стоявси я, въ гóрли видь спѣки зовсиль
 пересохло.»

Що мни сталося!? Чи я одурила!?.... и дѣси не
 знаю.....

Тилько ёму я промовила такъ, оснихаючись съ-
 тыха:

Якъ мни, деду, устать!? Розбудити малую ды-
 тину?...

Хочешь нануться,—такъ онъ! Подивись: пидь
 горою крыница,

Туть недалечко диты, то умѣрты не вярешь на
 дорозѣ.

Та й воды такы дѣма нема, не носила сѣгодня.

Дидь похытѣвъ головою и геть зъ слободы соби
 вийшовъ,

Мовивши: «Богъ вамъ Суддя за такѣ до людей
 милосѣрдно.»

Зъ мисци не всила я встѣты, слухавъ: десь за-
 шумало,

Мовъ бы посылався градъ, або наче западали
 зерна.

Глянувшы, такъ и обмерла я вся: край порога
у хати
Брызнула вгору вода.... Глядь! изъ-пидь нечи
лынуло....

Охъ мни лихо!.. Изъ погриба цылая ричка бурхает..
Вадря, дижки, шавлякы и лопаты несуться вадовиць
улиць,

Ижъ же назустрочъ плывуть и снопы, и соло-
ма, и сиво.

Всюды въ сусидсьныхъ дворахъ привидѣнця такъ
такы сѣма:

Плынуть дошки и лавны, и кладкы, и тыны, и
ворота...

Я и не стаямылась, якъ наокрытъ берега подиналася,
Зѣлено, зѣлено въ очихъ намъ стало.... Осипа
слобидка;

Звѣрху, неваче тумань, заходылы холодныи хвыли,
Мы жъ, хто тамъ жывъ тоди, вси до единого ры-
бами стали.

Ты не дылуйся, рыбалко! Якъ въ озеро въ день
ты заглянешь,

Чорни прыгиркы по дву, —то хаты у нашій слобидця;
Травы густы,—то садкы; а де ямы—ставкы та
крыныцы.

Рано, якъ ще на зори не шелѣснуло по лису
лыста,

Зъ бѣрега уха ты тилько наставъ до воды, то й
почуешь.

Якъ въ глыбини, у потопленій нашій бездолий
 слобиди
 Витерь по страхахъ шуметь, зачинаючи мокру
 солому;
 Гусы кричать и качы; на току кукурикае пивень
 И несётся дуня вадь церковного тихого звону,
 Мось бы сухой очереть, що витерь гойда, роско-
 лова,
 Та тихенько й гуде на пустимъ та сушимъ по-
 бережжя.

Рыбка замовкла и ледне въ води вже буад ин видно;
 Въ воду й кинувъ рыбака всю рыбу, що вспивъ
 паловыты,
 Та, прыкызавши до прыкорня въ бѣреси лёгкый
 свій човенъ,
 Выйшовъ съ пустыми руками на бѣрегъ безлюд-
 ный и дикый,
 Мовывши: тыкъ-то намъ слидь до людѣй мило-
 сердными буты;
 Щиро и швидко усимъ помагаты де трѣба и можно,
 Не разбираючи навить, чи лёгко то буде, чи трудно.

Вл. Александровъ.

Корчакъ.

У день и нить корчакъ гуде,
 У греблю хвяти бьются;
 Корчакъ скрыныть, вода реве,
 Съ колесъ мовь слёзы льются.

— * —

Коли жь индѣ-часъ про свато дзвинь
 Мыранъ ошвищае,
 Корчакъ мовчять, не стогне винь
 И тихо спочывае.

— * —

А я й тоди увесь въ слёзахъ,
 Бо въ мене ихъ багато;
 И бидне сердце якъ въ тискахъ
 У будень и у свато.

Ц. Балашовскій.

Вечирній Дзвннъ

(Зъ Колосова.)

Вечирній дзвннъ, вечерній дзвннъ...

Багато думъ наведе ввннъ
 Про молодн, шаславн днн
 Въ воханн риднн сторонн....
 Якъ я навннкы тамъ прощавсь,
 Вечерній дзвннъ тамъ роздавсь.

Якъ сонъ пройшли ты вени днн,
 Шо знавь я въ риднн сторонн.
 А скнлько вже нема въ жнвнхъ?!...
 Колмсь веселнхъ, молоднхъ....
 Крикнув нхъ сонъ въ сырнн землн,
 Не чутъ нмъ дзвону у трунн.

Уже й на мене часъ прнслнннъ:
 Роздасться похоронннн соннъ;
 Засыплютъ нму—н вншець!....
 Другнн десь вайдеться спншець....
 Н вже не я, а буде ввннъ
 Спнватн про вечерній дзвннъ.

Вл. Александровъ.

Загублене життя.

ОПОВІДАННЯ.

Село Круське дуже гарне. По-надь горою розсыпалась біленька хатка и вызырають зь вышневых садочкынь, мовь били печерычки після дощыву зь-надь зеленою травыци. А церква съ зорями на сыймѣму даху вже за 10-ть верстовь маячыть. Заразь коло села и ставь. *) Дуже великый ставь, зь ёго береться й ричка Кроньвна, що ажь геть по-за Смыбокивку тече. По-надь ставомь товпяться кучеряни вербы: воны такь и хыляються къ воду, наче ось-ось туды шубовснуть.

Моя хатына не далеко видь самого берега. Я собі туть жыву по простому, безь панськыхь вытребенкынь. Хатка моя, якь звычайно вси на селі: маленька, біленька, соломою вкрыта, съ широкою прысною, та зь рундукомь и зь вышнями, обведеными червоною глыною. Одній панночки моя хатка съ трохи завелькымь дахомь и зь широкою прысною нагадувала хлончыка маленького, що на голову одягне велику битькову шапку, а ногами влизе къ велычезни чоботы, та й стоять у біленькій сорочечци зь червоною стѣжкою къ комири.

Вь мене надь стрихомь вы завжди побачите косу, грабли, засушену калыну, скільки-небудь

*) Ставь, ставомь—прудь.

панушь тѣтову, тѣ шо. А на прыси безпреминно вдрывте старого ливного Бровка. Зовсимъ уже разлѣдѣвшись Бровка: прииде чужой чоловикъ, чи шо, такъ щобъ, якъ у людей тамъ собаки, гавкнувъ, чи такъ вынувся настрахаты,—де тамъ? А ни-ни! Навить и не дума. Пидведе голову, закартавить «гавъ-гавъ»! Абы, значить, зналы, шо вниъ тутъ ёѵ, та ѵ зновъ засуне голову нидъ череву. А якъ и встане, то все ваче дримъ. Хвистъ у ёго такъ тамъ такой, шо вже не здело вимъ и выхаты. Не то воно хвистъ, не то не хвистъ; такъ якыхъ-сь тры величезныхъ кобтуны, рѣсьяхами набыти. Ъ соби частенько засыжуюсь на прыси и дывлюсь на ставъ, та ѵ дали позырав, де почынається нескиченный лисъ, шо тигнеться ажъ геть-геть хто ёго зна ѵ куды. Лисычый того лису зветься Овсій Супрунь. Ему ще торикъ на Пречысту стукнувъ сѣмый десятокъ, а вниъ дывыться ще такимъ козыремъ, шо хочъ-бы и нашаму братови молодому, то не соромъ було-бъ. Довгий крученый кусъ; въ роти люлька-бурулька зъ усима причандалами на ретишочку; убрання протсе: добра смушева шапка, сорочка зъ товстого полотна, зъ десятки, або ѵ зъ девятки, шо не дуже то ёго билено на сонци; шыроки кытаевы штаны, шо якъ ступае Овсій, то такъ и биганть по выхъ хвыли, новъ по лану зеленому; черевыкы зъ соломяными устилками, шо ѵ солома бала кисточки стырчыть; доб-

ра свята набіашку,— та й усе. Цілий день Овсій ходять по-лісу, та вигравася въ сонилку; а вночує въ лісничій хаті, що самъ и збудувавъ собі. Овсій—чоловикъ, про котрого можно сказати, що буває у бувальцяхъ, бо билить якъ тридцять годъ служивъ у москаляхъ. И де вже винъ не бувъ, чого вже винъ не видавъ на своимъ довгимъ вику?! И на Кавкази, и въ Венгерщини, и въ Польщи, и видъ Силистрою, и въ Крыму,— одно слово: здається и кутка вже такого на свити не має, де-бъ Овсій не бувавъ. Наслухавси винъ на своимъ вику до-схочу гуку и бабахавни тыхъ гарматъ, свисту дурныхъ пуль и свччанин гранативъ. Дознавси почѣму кивить лыха. Не разъ и не два заглядала ёму въ вичи смерть.

— «Овсію! слытавъ я ёго одного разу: якъ це вы самы одиесиньки живете въ такому темному ліси? Бо лісь не гачекъ ледаченькый! Явось сумно!»

— «А кого, чи чого мни тутъ боятесь? одказавъ винъ. Мене никто не зачешать. А хоть и спокусється якый злыдѣнникъ, то не велика ёму зъ мене пожива буде: хлѣб оцю сонилку та тамъ ще въ хатынн шматокъ сала на польци озьме. Нехай бере! не разбагати!»

— «Та ни, кажу я, не про людей думаю; а... такъ... якъ-бы ёго сказати?»

— «А кого жъ вы думаете? Чорта може? Э, ни! Не на такого-жъ вы напали, выбачайте лас-

каво. А нехай лишъ видважыться яка чортова лычына! Намьлишкурмызъ бы я ёму чуба! Тутъ бы ёму и аинь бува! Знають вони, ци пекельни выродки, чынь воно въ мене пахне!»

— «Якъ же, Овсію, вони це знають?»

— «А такъ що знають! А на Кавкази хоба якъ було?»

— «А якъ? А, ну розкажи!»

— «Гмъ! Добре!» Тутъ Овсій підсунувъ шапку, почухавъ за вухомъ и почавъ:

— «Ходивъ я, знаете, разъ съ товаришами чатуваты; стало быть дозѳромъ, на розвідкы и якось прыставъ. Прыставъ, та й заблудивъ у лиси. Ставъ кричаты, та товаришывъ кыкаты,—ажъ слухаю щось ливоручъ видлыкається. Дивно ми ни стало, бо товариши нишлы въ праву руку. Ну, та може, подумавъ я, вони звернули и нишовъ на видгукъ въ ливоручъ. Иду, та й иду; иду, та й иду; товаришывъ нема. Я зновъ гукать; колы воно вже озывається съ правого боку. Я ще разъ гукнувъ, все сирава оддається. Я звернувъ у праву руку. А тутъ уже и смеркає; а лись! Боже правый! Вы може думаете, що тамъ такой самый лись, якъ ось примиромъ цей? Якъ разъ!? Таиъ такой, кажу вамъ, лись, що вы може зъ роду-вину ще не бачылы такого! Онъ-щю! Мабуть безъ почыну и безъ кынца; такой лись, такой лись, що може тоди ще й людей на святи не було, якъ аинь уже почавъ рости! У такому

лися я й заблудивъ. Отъ, бачете; здаетця, ванъ уже и страшно стало,—одмыляетесь?!...

Ну!.. Я сюды, туды, никакъ не выберусь. Попакъ у такую темну гушину, що хочъ око выймай! Поганю, Тетяню! гадаю собі. Коли тутъ уже почалы мене зъ усихъ бокивъ дражныты чорты: одный тоби языка довгого высолонить и засвердѣлать собі пальцями шокы; другой пролетыть поузь тебе, та хвостомъ по губахъ хвысь! Третій стане тоби ракомъ передь очыма, або підскачуть, ты заклацає зубами; а тамъ впять: одный скижъ до тебе, та або плоче въ рушницю, щобъ не стріляла, або высыкає на тебе своего носа червоного, дзюбитого, а-бы бѣ, значить, яку пакость вчыныты! Стывай же, думаю собі, сатанывське кодю, провчу и васъ! Не дурило жъ я москаль та ще й съ козакывъ... Та й лигъ, буцямъ то сплю... А вони зъ усихъ бокивъ на мене; бачъ пройхаться имъ верхи на мени захотылось. А я ливою рукою одного хинъ за горло, а правою на вси боки отхрещуватысь. Такъ треба було вамъ бачыты, якъ уси чорты въ ростычъ пишылы. Дѣ-яки зъ ныхъ, зачепывшысь за гылы та за сучкы, повидрывалы собі хвосты, та вже безъ хвостывъ плягъ, плягъ! А я своего чорта ницю держу, та все ёго вдовонъ и въ нѣперекъ хрещу; вишь же гаспидьскый вышкваромъ и кѣрчытыся, и морщытыся—та ба!... Ну, крыкнувъ я на ёго, ажъ выльскы нѣ-лису покотылысь

и самъ чортъ въ перелеку адргннувся: вынось мене до моихъ товаришивъ, боли не хочешъ, щобъ я тебе якъ мышу въ ступи роодавувъ! Звисне диво.—выписъ. А й зопричь же винъ, то пехай ёго чорты вбзнуть... Якъ принисъ мене на вильный просторъ, то тильки скрыкнуувъ: ну-ну! и майстры жъ вы, козаки, невроку ваць верхи йнадыты! Бодай ваць николи бильшь не зустричатьса! Хе, хе, хе!—Такой то бувъ Овсий. Багато де чого винъ знавъ и мастакъ бувъ оповидаты; и а до оповиданнивъ падемъ. Тыжъ то и и по тры и по чотыри разы на тыждень вчащаю до ёго, та все бильшь надъ вечеръ, якъ сонечко спаде, спика спаде и вечерний витерець повива любымъ холодочкомъ.

Одного вечера идийшовъ я до ставу, сивъ у човенъ, взавъ у руки весло и видчалывъ отъ берега. Вечеръ тихый, та теплый. Небо чисте, та ясне: ёго прозрочисте блакыття гарно перелывалось на заходи у светло-зеленый, потимъ жовто-горячий, а дали у гарный рожево-синева-тый колиръ. Покиря свизе та пахуче. На сели зачулась вулычьи пisenи. Ставокъ лежалъ передо мною, якъ дзеркало и блещавъ при мненцю срибломъ та златомъ. Разъ у разъ выкиветься карась и ласне хвостомъ; бульине и заховаеться; а по води й видуть роагатысь все дѣли та дѣли хвыляети величезни обручи. Човенъ летесенько повзъ по блестячей води и я идививъ до того-

бичного лисового берега; прыгълазавъ човенъ до вербы, що купала своє кориння въ води и нишовъ у лисъ до Овсія. Бала хатемъ, на пеньку сидивъ Овсій и стругавъ суковату грушеву гилку.

— «Добры-вечиръ, Овсію, привитавъ я его здалёка; Боже, поможи!»

— «А! здорово булы! А я выглядаю вась онъ-видты. Зъ якои це вы стороны зайшлы?»

— «А водою, на човни.»

— «Водою? Гмъ!... Пранда ще не такъ низно. А назадъ якъ?»

— «А вить водою!»

— «Гмъ. У такой низній часъ, такой поры?»

— «А шо-жь, кажу, у такой часъ? Бого мни боятесь? може того, що въ води живе? Водиного?»

— «Водиного, не водиного, а такъ, значить... Водю теперь не слить. Вы ще, выбачайте, молодя, здолаете и кругомъ обійты. Хоть, правда, теперь молодя люди таки, що соромъ про нихъ и казаты!... Отъ за мого часу булы молодцы такъ-такъ! Кажень парубокъ смилыво хоть на ведмедя бь нишокъ; а теперь, — якъ безъ пальца, то й рибка беззубого обходить. А вже ти, выбачайте, городинськи шелухвосты та жевымы, то хто ёго зна, що зъ ними уже й буде... Вони безъ тыхъ окуларивъ, то хоть такы видъ самисиньый ему нись тыкны дулю, то й того воно, бидне, не добаче... Отъ наприкладъ, вамъ уже й важко ста-

до обійты ставъ крутомъ; а що бь вы, скажить, дробылы, якъ бы насъ та на Кавказъ; оть якъ волись мене? Тамъ не така равнина, якъ у насъ на Украини, що ходышь по ній, якъ по столу. Тамъ таки горы, та бесветы, що якъ глянешь, то й шапка зь головы спаде. Мовъ дзвиниця то-би! Та ще покалуй и дзвиниць такихъ, якъ нашихъ, то набуть зь двадцять, або й съ тридцять треба бь одну на одну сперты, — щобъ съ тыми горами поривнять. И по тыхъ то горахъ треба маршуваты, та ще й мушкетю и всику прымусю на собі несты; та й ворога, Кабардыни стерегься. Бо отò йдешь и, здветься, живый; а тутъ тильки дусь!.. Чоловика й нема; а лежыть трунь!...

— «Та я знаю, перебыль и Овсія; се вже все я знаю, вы мни вже не разъ про се оповидали. А оть скажить мни, кого я маю бояться, перенаджакы ставъ у-ночи?»

— «Эге!.. То вы, я бачу, ничего не знаете. Не вже вы николи ни видь кого не чували про сей ставъ, та про Любченкову Настю и про Борюи Лырика?»

— «Не чувъ ничего.»

— «Чи справды?»

— «Далеби, ничего не чувъ.»

— «Ну, коли такъ, то треба жь вамъ розкызаты. Вы тоди самы слыжете: Эге-жъ! Овсій правду коньты; не годаться въ печи йкызаты по

ставу. Такъ отъ слушайте. Колысь давно живъ у Крушьскому козаку, Мыкыта Саранъ, чоловікъ дуже заможный и поважный. Ходыкъ винъ за- всегда у сыніу жунаши, та въ сыній шапци. Така великий багатырь бувъ. Дванадцять паръ волнѣвъ, цѣла отара овецъ, два витраки на вы- гонѣ и корчакъ на ричци Броньвий. Оттажъ, якъ выйхаты зъ села, то ёго гребли. А яку на- сику мавъ!? Любыкъ винъ дуже бѣжолу. А скуль- ны тыхъ таларивъ та черницивъ було въ ёго законано въ садку, та видъ хатю!?. Отой са- докъ, що теперъ перейшовъ одъ Стеценка у шы- варьски руки, тежъ бувъ колысь Мыкытынъ. Ска- зано багатырь бувъ на всю губу! Такъ сей Мы- кыта Саранъ мавъ одного сына, Корній.

Звычайно, знаете, то такъ буває, що коли одмигъ, то й выйде зъ ёго ка-зна-що: ни Богови свичка, ни чортови дудка; а такъ,—зедашо! Не дуже то винъ дбає про господарство: малый ёму клопнѣтъ; нехай, мовъ, тымъ усамъ турбується батько. А тилькы батько померъ, фить-фить! Перейшло все добро, що дбавъ батько, у чужи руки. Тутъ тоби и горилка, и всенка всичына!.. Тутъ де ти й кумы озьмутця та побратымы; словомъ: выходитъ изъ одмигчыка така погань, що не стое винъ того, щобъ ёго посыла на се- би и свята земли. Але Корній бувъ не такой: винъ бувъ добрый и прегарный парубокъ. Тамъ такий уже вамъ пыльный, такий до всякого ди-

да дотенный, що другого такого хоба и не знай-
ты. Не те що у неѣму помагавъ батькови, а
така все чисто робить за ѣго. Бувало тильки
скаже: «не турбуйтеся, тату, идить спочиньте,
все буде зроблено.» И справды: чого вниъ тиль-
ки не переробить за цѣлый день?! Скотину всю
самъ папос: а таяъ, дывясь, зновъ Корній ла-
годить тыць; а трохи згодомъ пройдешь,—уже
вниъ зъ даху привытае тебе: «здоровы були,
дядьку!» Дахъ, значить, лагоде. И вилъ чумаць-
кый самъ змайструе, и нову конюрю самъ поста-
новить, и цѣпа не цурався на току, щобъ, зна-
чыть, духу додаты молотышкамъ; и косарь зъ ѣго
не абы-який бувъ: якъ стане було въ ручку,
такъ сиво мовъ свята лягае, такъ и владеться.
Дуже гарный парубокъ бувъ сей Корній. Любишь
ѣго батько и шанувало цѣле село. Все батьки
становили ѣго своимъ сынамъ у примарь. А ти,
которыхъ Господь дочками надилывъ, молылась,
здається, що рано и вечера: пошли, Господы, тако-
го зити, якъ Корній Саранѣ.

— Та дарма вони молылись. Други, може, и
знайшлыся, та не Корній. Корній оддавъ свое
сердце Любченкой Настѣ. Се была дочка возака
Киндрата Любченка. И сѣго Киндрата знало не
тільки все село, а цѣла оковыца, не такъ за
ѣго багатство, якъ за великий ѣго розумъ. Зъ
усишь усидь було приходять люди до Киндра-
та Любченка за радою, котру вниъ зъ охочымъ

сердцем давань уснагому. И бубало вишь,—нехай надь нымъ земля перомъ!—при тому каже: «Иа! ты, пане-брате, чи дидьку, чи землеченьку, чи якъ тамъ прынидало, ты, каже, не такъ за се дило взялся. Мини здеться, ново краше було-бъ, якъ-бы ты зробивъ ось якъ, та отакъ, та онъ якъ!» И все, все чисто роставуе и покаже ясно, якъ на долони. Люды й видуть собі додому, послухаються розумной рады, зроблять усе такъ, якъ вишь нмъ казавъ и, дывясь, усе такъ и склалось. И хочь-бы вамъ за се одну копійчynu бравъ одь кого! Край Боже! Ще й чаркою бульбашкою почастуе, або медомъ нагодуе. Не такъ, якъ волосный имсарь Кырыло Йосыповичъ, що за чарку сыгузы, чы за мидного пятака всю свою ридню продать и набреше такого, що ажъ волось вьзие; або надрянае прошення та такє, що нъ нѣму толку мовъ у самого старшыны въ голови. Поганый чоловікъ той Кырыло Йосыповичъ. Ото якъ нашьетца було, то заразы налива свій порыжылый картузь зъ червоною засмалцѣваною околыцею и съ петрысканымъ козырькомъ, взявє дрючокъ въ руки, та по всёму селу й гасє, та кричать: «Хто командьръ Нанолѣнъ? И Нанолѣнъ! Всихъ васъ халхивъ на Сибирь! Чулы?» каже. Ну, а Кицдрать Любченко, якъ и вже сказавъ, бувъ дуже добрый и розумный чоловікъ. Его жинка була... Такъ собі жинка: обидь, вєчерю зварыты; веретенцемъ покрутыты—и кинець!

А все господарство мала на своихъ рукахъ ихъ дочка, Настя. И що за роскошь дворяна була та Настя! Гай-гай! Чыста роскошь! Гучка та стаймета... Якъ ладія; моторенька та легенька, якъ метелькъ; жавенька, якъ витерець вечирний, або якъ струмочокъ весняный, що зъ зеленой гирки льється, та съ каминьця, на каминець перескакує. А лычко, якъ тамъ ваяють, хочъ воды зъ ёго нанайся, Господа и на що-то на одну людину стільки красы, стільки чару? Кари очинта якъ зоря сяють; а губоцьки, якъ вышні, такъ здається тобі и палагадылись на гарячий поццлунокъ! Гарна вона була дуже; крали на ціле село; та мабуть и на всю Украину!

А въ веділо було якъ причепуриться—такъ и Боже!! На шны скільки разныъ доброго намыста зъ дукатомъ. Груды и рукава тонкою сорочки мережени, та вышивани; у зеленімъ байковімъ кареті зъ червонымъ ланкамъ; въ прехорошій картатій плахті зъ зеленою запаскою, зъ двома кытыцями вышу, въ білымъ напчипкахъ и въ маленькыхъ черевичкахъ корбѣныхъ. И безъ того гарна та чудова була Настя; а якъ було, вырядиться, то здавалось ще кращою. Такъ бы наче обинькъ їа, розццлувавъ вилъ самою голоноцьки ажъ до маленькыхъ винокѣ, та й державъ у своихъ обіймахъ по винокѣ, не спускаючи зъ неї очей и все тильки шентавъ бы: серденько! зоре небесна, квітчко моя запашна!... И шен-

тавь-бы и цылувавъ, и цылувавъ и шентавъ, ажъ помы бѣ сымы стало. И разумна була и ричаста. Тамъ було якъ заговорить, то слова мочь щире срибле сыплются. А якъ було зиснивавъ въ себе въ садочку, то мабуть и соловейко на той часъ прытыхавъ та прислухався до того чаривнатого сшву. Ажъ у нашого брата старого, було, стрепенеться замерзале серце и наче тавъ одъ аконецъ теплою та тыхомъ втихы и солодыхъ любощивъ. А що вше тыхъ парубкивъ за нею бѣгало и заляцалось, такъ и не переличыты. Тилькы де було забачуть и, — то, мочь ти хорты, черезъ тыны, та черезъ огороды тилькы — пльгь! — пльгь! Витрохъ несуться, стрилкою летить, абы-бѣ, значить, надосниты и на зустрічь, та подывытыся и заговориты, та почуты видъ нечъ хоть словечко едыше. Изъ чужыхъ селъ чинало було приходять та любуюцца на нечъ въ церкви. Найбѣльше жъ припадавъ до ия слиду Онанасъ Бездоленко, Любченкивъ наймыть. У Любченка вси малы ёго за ридного. А старый Киандрать любывъ ёго якъ сына. И грихъ було-бѣ не любыты такого широго, трудяшого робитныка. Доглядавъ, беригъ, нецлувавъ и дбавъ про добро Любченково, нечаче про свое ридне. Пронадавъ Онанасъ за Настею, сохъ; такъ и глытавъ ия очыма и вдыхавъ ия духъ у себе; ловывъ кажинисиньке ия словечко, выдохлювавъ каженъ ия зѣгать, абыщобъ тамъ вона не сказала. Але кохавъ ия по-

тай, любыи нышкомъ, бо не смить сказаты ии объ тихъ; звычайно наймытъ!

Такъ оцѣй-то Настя Корній выдавъ свое сердце, ии уподобавъ собі. И вона ёго любила дуже; страхъ якъ любила. Старый Саранъ и Любченко тильки тишатся, буде; та радють. Де-жь такы такы свѣте небесно кохання та заборониты?! И якъ тутъ не тишатся? Хазайськи диты, якъ разъ до-брий пара. И збиралися въ осени ихъ повничаты.

Та выдно лыха доли не хотила, щобъ те безвыине щастя досталось людемъ.

Вы може чули, що въ нашихъ сели попередъ наша Билогрина панувать колѣсъ нашъ Киндерський, по вуличному Котолунъ. Скількимъ въ того Котолуна було черницывъ безлику, стільки и побрихивъ и хыбивъ маиць винъ за собою. Зоставивъ винъ по собі памъятку на выки вични. Дався винъ нашъ у знамы. И злавщый винъ бувъ человекъ.—тыиъ ёго Котолупомъ и прозвали,—не приведи Господы!

Такъ отой Киндерський, чы Котолунъ маиць одного сына, Васыли. Богъ ёго знае, який-то сынъ бувъ: ризко про те балакали люди. Бо тыхъ сынивъ у ёго було роскынуто по всёму селу.

Ще дитыною бувъ Васыль, а тамъ такой уже зъ ёго харцяль бувъ, що крашого и не треба. Тильки ёму и дила було, що шпуряты ка-ниннямъ въ собаць та въ людей; або цыкуваты жинюкъ та дитей своимъ кудлатымъ Трезоромъ.

Якъ минуло Васильчыковн, ёго на сели Васильчыковъ звали, якъ минуло десять рокнвъ, то повнзь ёго пань до Петербурху и выддавъ у науку. Довго вншь учывсе у якойсь военной школы чышо и за цнлый той довгый часъ а ширазу не навндуывавсе дедому. Що року пань ннзвывъ до Петербурху и тамъ було прогастца пьтъ або й шнсть тыжннвъ. Якъ же скнчывъ Васильчыкъ науку, то й прнхавъ до насъ у Крунське! И пншла жъ тоди кумедня! Цнле село ни обь чнмъ бнльшь не говорнло, якъ тнлькы про ёго. Та дывного ничёго й немае; гарный такы вншь бувъ: уланське убрання зъ червоною груднвою, зъ блестячымы вгудыкыма; чобнткы ннль лакомъ нль сребрнмы шпорама, шабля при боцн; лычко бнленьке зъ руснмыма закрученымы вусыкыма. Не въ однн днвчынн тыналось серце до задыхання, якъ дывылась вона на сей живый малюнокъ.

Лнхо ты днвчата! Кыдали вонн и варене й печене; кыдали цнле хозяйствечко, та бнглн по пьтъ, по шнсть разнвъ на день съ коровнслома та зъ вндрама по-воду. То вонн брали воду тамъ, де ось вы живетё; а тутъ уже стали браты Богъзна-де, ажъ коло трёбли. Выдумалн, що ннбн-то вола насъ завелась гадюка въ крынцы. Зъ бнса хытри!... А все то, абь, значнть, пронты поузь панськый двнрь, та на ту панську цнцьку зыр-вуты. Одначе Васильчыкъ не звертавъ на ннхъ ннжон увагы. Байдуже ёму було за вснхъ, та тнль-

ны не за одну... За Настю. Якъ увидишь винъ ин, такъ сразу и захохачея. И рада не мигъ со-би дати. Ото було зустрине ин, зачѣнать, зого-вѣрять, тѣ-що; а вона, хочъ-бы тоби главула. И ничего не мигъ винъ зъ нею вдиаты. Певно, была-бъ не вильна, то давно-бъ уже латало видъ голубки саме ширячко... Зовсизъ виначъ скру-тывса. Зварашишь, зашевашъ, не йстиъ, не пье, все Настя, та Настя на думца. То гостынца ий че-резъ челядынка свого пошла, то самъ прыйде до старого Любченка, будишь то за диломъ; а то де-небудъ подстерже, та за руку взлопять; одно слово скрутывса навывъ, тай годи!

А Корній сунывъ бровы; не до вшодобы ёму се було. Хочъ винъ и певень бувъ, що Настя ёго одного любить, та все жъ не переносишь винъ, що той Васильчыкъ не давае покою ёго горыца Настя и при кажимъ зустричанню со-ромыкъ ин всякыма обидницѣми, та лестывыми словами. Не влякъ и не хотишь Корній ёго стерпны. Отъ и надумавъ винъ собѣ провчыты того ласуна русивого. Слidy за слыдомъ ходывъ винъ за нимъ. Ажъ разъ побачивъ якось, що Васильчыкъ зъ рушныцею идъ пахвою пишовъ у лисъ итаци стрелаты.

— «Агй! подумавъ Корній, теперь же дер-жысь, чортова лалыко!» Та за нимъ, та за нимъ. Вона-то Корній и на думца не мавъ ёго быты. И кого тамъ быты!? Корній бы ёго у порохъ ро-

зимлявъ однимъ пальцемъ; вишь тільки хотиць его трохи полизати. Якъ же зайшовъ уже Васильчыкъ у лисъ такъ далеко, що и ни видно, а ни чути, тоди Корній якъ зъ-нидъ земли и ставъ передъ нею.

— «Чого тобі треба? спытався Васильчыкъ.

— «А того, одде Корній, мни треба, що якъ вы, ваше охвыцере, чы якъ тамъ васъ величаютъ, одважытесъ ще разъ зачешыты мою Настю, то я васъ, кажу вамъ, у мотлохъ перетру, та й за китромъ пустию. Чуете? На шматкы васъ пошнату? Доволи вже мы натёрнылысь тутъ и одъ вашего батька, щобъ ему зъ вами увуни добра не було! Доволи вже вишь, бодай его чума задавила, наконць лиха вашимъ матерямъ та сёстрамъ! А теперъ ще й вы прыехали на помяць старому!»

— «Якъ ты смієшь, хаме? скрыкнувъ Васильчыкъ. Мазена ты, быдло!.. Чы ты знаєшь, хто и такий?» Той подививъ рушныцю, щобъ, значыть, прикладомъ зацидыты Корнія по-голови; ажъ тутъ Корній якъ підскоче, якъ шырве вь его зъ рукъ рушныцю, та й швырнувъ на дерево; тамъ вона й повисла, зачешывшись за ремнику; а дали до его, та якъ затопыть его по шыцы, такъ той такъ и гёпнувся обь-землю; ажъ некры ему зъ очей носыналысь и свить замактырився. Давшы того ланаса, Корній шишовъ додому.

На другой день зачуло все село, що теленькае дзвонюкъ. Становой, та ще й зъ Справныкомъ.

Знаетка заразь рознеслась по всему селу. Щобь воно значило? пытавця одынь одного. Чы не крѣпацтво будуть зноситы? А тоди саме сподивались, що оть-оть выйде воля. Але заразь-же тавы й довидалмысь, чего....

Корній забылы къ колодки. И следства навить не пысала. Плачь, слезы, лементь—и Боже праведный! ще тоди дялось.

Старый Кидрать зь жинков, Мыкыта Сараній, вси родичи и сусиды прохалы та молылы, ничого не помоглось. Ціле село збиглось. Вси съ переляку стоять якъ тѣлени, та тилькы двалтыся; а де хто зь громады и почалы голосно высловитысь. Такъ Справникъ якъ крикне: «марить по домахъ, и те и вись всихъ на Сибарь!» Громада такъ и шорхнулась; не зналы якъ и додому потрапыты.

Корній же зостався и стоить, якъ не живой. Попурывъ голѣву, гризно пасунывъ бровы и сподотивъ якъ смерть. Тилькы лице дергало ему, що хвыдынки: вить чувъ, якъ голосыла его Настя.

Якъ уже тамъ Любченко та Саранія не прохалы, якъ не кланялись панови та панычени, якъ не плакалы—и камнь-бы, здається, рушывсь, а Кидерськи мовъ и не чують. И гримы вже хотылы одкунытысь, та ни! Дарма праці!

Заразъ тавы и повезено Корнія у городъ, щобь забрыты ему лѣба. Якъ пойхало начальство и повезено Корнія, то старый Сарана падунавъ,

тай каже Настя: «Иди ще ты, дочко! И и твой батько нахилили наши сыны головы; попроси ще ты. Ты-жь его кохаеш; ты такь гирько вбиваешся. Може вони надь тобою змалосердиться: помылюють, тай вернуть Корни.»

Порадылись гуртомъ жиць собою, оть стара Любыха зь Настею и пошли въ дворъ. Тильки ото вони прийшли, якъ ихъ зарать и розлучено. Старий скызали, щобъ подождала на рундуку, а Настею покыкали въ горимци. Жде стара мати своєї Насті, та жде; ніякъ не двидеться. Нема, та й нема.

Колы се выбигла, Коса ростривана, намысто розсынається, запаски немає; руки подрывани, мовъ бы пручалась, та борюкалась. Прибигла деду, кынулась у подушкы, плаче, рыдає, якъ ричка льється. Все ін пыталы, роснытували, а ни слова нікому! Плаче, та й годя!

Вночи, вырвавшись зь дому, вона кынулась въ ставъ, та й у топылась. Де хто й бачылы якъ вона бигла; чулы, якъ и шубовснула въ воду, та выратуваты не змогли. А на другой день шукалы ін, шукала и невидь запускала, цимый день шукалы,—не найшлы.

Другой ночи, якъ все село спало мицнымъ сномъ и всюды було тихо, сторожь, ще коло церкви, удрявъ пожежу и задзвонивъ. Все село прокынулось: «пожежа, пожежа!» зарешетували всюды. Небо зачервонило, мовъ кровью залыте.

Искры цальными спонами несуться до неба и вьются колодьями огнивыми гадоками. Побягли, — павсь-ный двирь горыть; але такъ, що не можно и помочи дати, никакъ и прыступытысь не можно: горыть зъ усихъ бокивъ. Ціле море колодьями. До горныць, — колоды вси выконныци й двери хтось гвиздками знадвору позабывавъ. А въ середини чуты гвалтъ и реветь. Тильки ничѣго не вєспили зрѣобыты.... Все до чыста згорило—и панъ съ паньчємъ у тилькѣ пєкали на головєшкѣ потгорали.

На завтра догадались, хто й підпалывъ. Опапаса Бездрємєнка въ сєлѣ не стало. Пропавъ, якъ у воду впавъ.

Черезъ двадцать пять рокѣвъ вернувся Корній павадъ у Крусьєжє. Выслушывєся, значать. Та ничѣго неборавъ не зєставъ зъ свого роду: ни батька, ни матєри, ни Любчєнкивъ. Павать и сусидикѣ мало кого зєсталось, вси перемерлы; бо якъ була холєра, то мало не все сєло зъ снѣту згнєло. Зовєсмъ ничи, повѣи людѣ. И самє сєло якось пєвачє перємнѣлось.

Змнѣывєся и Корній. Дє ти чєрни кучєри й дѣлысь; огонь въ очикѣ потгєсь, молодєцькѣй станъ згнѣывєся. Якъ бы вы побачылы, якимъ Корній вернувся, то вы бы и не поварылы, якимъ вынъ колєсь бувъ! Одно правє око зєсталось, а замєсьцъ лѣвого тилькѣ яма: на войни кыбылы. Выдъ змєрщывєся, гєлєсь трємѣтыть; а самъ, — похылый, якъ вєрба. Почувъ вынъ часто на банду-

ри граты, бо ще й парубкомъ до салдатства гравъ. Але тоди гравъ веселыхъ, а теперь гравъ и спивавъ самыхъ сумныхъ. Одна жалобниша другои; та все про Настю песни складавъ. Якъ сяде було Корній місячної ночи надъ ставкомъ, та заграє зтиха якои небудь сумнои на своій бандури, то въ очерети, було, коженъ разъ чути яке-сь тяжке зитхання и сребне динь-динь! То, кажуть, зитхала и плакала Настя.

Тай теперь уночи, якъ тильки народиться молодякъ, то Настя заразъ и зъявляється надъ ставомъ вси билимъ серпанкомъ повята, съ піднятою втору рукою и страшно погрожає пальцемъ у ту сторону, де стоить камясь панський двирь.

Два роки тому назадъ тутъ утонувъ одиакъ пань съ паночкою. Заянулось имъ уночи поплавати въ човни... Поплыкли, та на другой день обохъ на смылу везодемъ вытягли.

Корній що-вечера ходивъ до ставу граты; а иноди приходивъ и въ день, якъ дуже нудьга его брала. Одного разу прийшовъ винъ, сивъ на бѣрези и почавъ перебираты свои тридцаты-струнну бандуру. Гравъ, выгрававъ, ажъ помы не стоявся сердца; положивъ бандуру коло себе абоку, та й задригавъ. А се якъ зарветься витьеръ и розгулялася така страшенна шуря-бура, що такой въ насъ никѣмъ ще й не було! Дѣрево такъ съ кориннямъ и повывертало; стрихъ на хатахъ мало де й не зоставалось, вси позносыло.

А хвилью на ставку такую збыло, мовъ на чорному мори. И се сразу якъ бурхнѣ хвилья, такъ и обдало сонного Корнія. Схонувся винъ; ланъ за бандуру,—нема! Колы подывытыся, а ін на бѣлыхъ гривнѣхъ хвилья такъ и несе, такъ и несе. И зда-лось ёму, що ёго люба, ёго едина Настя тамъ плыве зъ ёго бандурою по надъ буйною хвилью и грае, и ёго клыче до себе. Краннутъ винъ: «Насте, дружино моя вохана!» и кынувся въ воду, простигаючи впередь руки. Де-хто й бачылы и кынулись биты, щобъ ратуваты; але се сразу накрыла ёго хвилья.... И слиду не стало.

Якъ стыхла бура, почылы шукаты Корнія. Але шо ни шукалы, шо ни побывалысь, вже й видъ берега до берега приволочку закидалы... Ни! не найшы. Мовъ ёго на той свитъ про-контнуло. Тилькы бандуру пидъ очеретомъ піймалы.

Такъ отымъ-то по ставку не слидъ выдаты та ще ничью; бо Настя и Корній, обоє дуже немилостыви на людей за свое розбыте и загубле-не жыття.

— «Такъ-то! закичывъ Овсій. Се вы знайте и замотайте собі на вуса. А дедому идить кругомъ, або тутъ почуйте; тилькы човномъ не выдьте.»

П. Балматовскій.

До души.

Душе моя, душе моя,
Возстань! что слышишь?

Кав. Андр. Крыжи.

Не сумуй ты, душе!
Не бѣлы черезъ край
И пока ты жива,
Обновленія шукай.

У свою глыбину
Разъ-у-разъ прядывайсь
И до гласу свого
Каженъ часъ прислухайсь.

Якъ-що струны тамъ вѣ
И дають тихый гласъ,
То не вверла ще ты,
Ще наставе твій часъ.

Разбуди почуття,
Що въ тоби, може, спить
И задання жытти
Хай у грудихъ кынуть.

А надія тверда
Хай тебе надкрила
И въ розумне жытти
По всякъ часъ направля.

В. Самойленко.

Пісня про Дзвинь.

(Поє Шаллера.)

Vivis voco,
Mortuos plango.
Fulgura frango!....

Зъ глины вироблена форма
 Въ землю вкопана стоить.
 Гей, за працю вси моторно!
 Дзвинь сѣгодня треба змыть.
 Хай зъ насъ вранле шить,
 Треба звать якъ смидь.
 Дзвинь—хвалѣ Сватуму Богу,
 Богъ намъ дастъ и підпомогу.

До діла додамо и слово,
 Бо що видь слова розумишь?
 При слови й праця йде толково,
 И къ сердцю якось веселишь.
 Такъ помиркуймо жъ, якъ найкраще
 Се діло тутъ намъ розпочать,
 Бо той, хто робыть якъ ледащо,
 Тому шпідчимъ все неувать.
 А намъ на тѣ Господь изъ неба
 И рѣзумъ и кебету дасть,
 Щобъ каженъ зъ насъ робыть що треба,
 И якъ робыть, щобъ добре знавъ.

Ну жь, сосныны нарубайте,
 Та сухенькой, глядять;
 Дровь побильше подкладайте,
 Щобь огонь добраче шикь.
 Цини прынесить,
 Миди доложить;
 Сплавъ щобь лучше ростоплявса,
 Вь форму якъ вода вьливавса.

А шо у сій ям ями штучно
 Та печалы огнѣмъ творить,
 Те саме у недлю гучно
 Само зь дзвиници продавеньть.
 Дзвонаты буде й голосаты,
 Якъ заскорбыть туть человекъ,
 Що-свята намъ благовистыты....
 И такъ на довгий, довгий выкъ....
 Якъ надзвычайный туть съ кымъ-небудь
 Случай складѣться, повыйнѣ,—
 Задавоне дзвинь и геть видь вебожь
 Гучна реалижеться лунѣ.

Сплавъ клекоче, бульбы скачуть:
 Онде, онде якъ шумять!
 Поташу ще хай достачуть,
 Щобь скоришь усе злучить.

Трёба, що бь не мавь
 Шумовыня славь,
 Бо якь славь нашь буде чыстыя;
 Буде й дзвннь нашь голосыстыя.

Прывнтно й радостно вытае
 Въ селн дзвннь любое дыта,
 Ботрѣ въ колеса почынае
 Въ обіймахъ сну свое жытця.
 И доли ще, и безголовья
 Въ дытынкы сызатъ у прыголовья;
 А чулай доглядъ ёго нѣнькы
 Сторѣжыть ранокъ золотѣнькы
 И жчаться рокы якъ стралѣ....

Ось кыда парубокъ дывчыну,
 Цѣ по свнту мандрувать;
 А, попомаряшы чужыну,
 Въ отѣцькы дварь вертае вкыать.

Румяна, вышна, та ставыста,
 Яснѣ мовь нчка зоркѣя,
 Якъ анголъ непорочна, чыста
 Зьявылася передъ нымъ вона.
 И стало въ ёго серце выты,
 И стали слѣзы выдступѣть,
 Вынь ходе мовь не самовыты
 Поузь вывоцѣ.... Може вкыать
 У нѣму вздрьты свою вынь долю....
 Для нсн вынь на все бь выноць....

Бредѣ, шука квітѣкъ по полю,
 Щобъ закличать свою любовь....
 И бѣється серденько къ надѣи,
 Въ надѣи першого кохання....
 Витрець такъ любо, тихо віє,
 Несѣться пташки щибетання....

Якъ бы жь по никъ жылы чудови
 Ухмылыны першою любови!!....

О!.. Труба уже буріє,
 Треба штабыкъ умочить;
 Якъ полива штабѣ покрывє,
 То тоди пора вже й лыть.
 Швидче! Часъ настанѣ
 Пробуваты сплавѣ,
 Чи хрупнѣ зъ гнучкымъ змишалось
 Такъ, якъ намъ того бажалось?!

Тамъ, дѣ твердѣ зъ м'язкымъ зъєдналось,
 Мицнѣ зъ слабѣнькымъ спарувалось,—
 Тамъ баче згоду чоловікѣ;
 Але.... Тоди веселля шальне,
 Якъ серце къ сердцю вразъ прихмыльє,—
 Швидко! помылка, жаль по никъ!

Молоду кивѣкъ скрощає,
 Любо, шашно сєе кивѣ,
 Якъ на кивчання склымає

Всехъ мырянъ первонный дзвигъ:
 Тутъ съ сымъ празныкомъ найкрацымъ
 Въ насъ мынае жызни Май
 И завитнымъ крѣямъ нашымъ
 Перетинъ покладаетъ край.

Жаръ сѣрдя мынае,
 Любѣвъ застаѣтся.
 И квитка лынае,
 Якъ сивья вальѣтся.
 Мужамъ якъ орламъ
 У свитъ трѣба лынуть,
 Препѣны вси скинуть;
 Творыть, создаваты,
 Щѣбъ долю прыдбаты.

Прыдбавъ... И худѣмы у хати й на двѣри
 Зибралось чѣ мало; повнѣють комори,
 Що дали, то бѣльше хазайство ростѣ.
 У хатнѣму жъ стани
 Орудѣ пани,
 Дитѣй щыра маты.
 И хазинѣуе,
 И вчыть, и муштруе
 Хлопчатъ и дивчатокъ,
 Щѣбъ вышны зъ выхъ люды.
 И вѣрыть, и мѣе,
 Одѣжыну шые;
 Впоражуе домъ
 Дотѣшно, зъ умѣмъ.

Доброю наповнае малёвани скрыні,
 Прадэ й вышывае сорочку дытыні,
 Та дбае, складае у скрыню на дно
 Клубкі і пивіткі, сукно і полотно,
 Працое шодэнна для-рады свожынку,
 Не знае спочывку.

А батько госпóдарь то десь на току,
 То десь на талоці, або у мамыку,
 Або при вуліцахъ въ садку.
 А то й зарыё ажъ въ поле съ крыши,
 Де по лаву витрѣць, мовъ дыше,
 Хвалюе жыто і колыше.

Пóтымъ гордо каже венямъ:
 «Все тепѣра ня-починямъ;
 Есть худоба і госпóда,
 Не страшна мнѣ прыгода.»
 Але.... Годи! Все доволи!...
 Не звырайся щастю-доли:
 Де та й озьметься бѣда....

* * *

Гей! Пора вже выльваты,
 Гарні на зубці падломъ:
 Только перше, ніжъ початы,
 Помолимся гуртомъ.

Боже, помогай!
 Затычку выймай!

Онъ страшенно якъ несѣться,
 Булька, курыться і льється...

Огнёва сила—благодать,
 Якъ нею добре заправлять,
 И дуже часто въ праці гожій
 Мы дякуемъ ей силы божій.
 Але страшна вона бува,
 Якъ скине всі переторды
 И вильно, дыко забуи
 Си вильная дочка природы.
 Горе якъ вона гуляе,
 Всюды дыхо и бѣда:
 Мовъ та прорва все глытае,
 Зразу сѣла пощида.
 Бо стыхи страшно гублять
 Людськи творы завсегда.

Дощъ у зісуху ратунокъ,
 Мовъ дарунокъ.
 Глядь... у хмара тильно—блмыть!
 Трещунъ гримъ...
 Дзвниъ въ сели ревіє якъ-дога,—
 То тревога.
 Исно надвори
 Наче одъ зори.
 И на неба чорна хмара
 Червоніє видъ пожара.
 Всюды біготня,
 Стукъ и грѣкотня.
 Гвалтъ и крыкъ; огонь палєе,
 Хаты раптою пожерає.

Искры всюды розсыпав,
 Душно, спена, гирше некла!
 Рухнуть дахъ, дробляться стѣкла,
 Обвалилась стѣла зъ трюкомъ,
 Брыкъ и плочъ, вси ламають руки.

У кошари
 Ревъ отары;
 Все тика, себе спасае;
 Темна ничъ новъ день сине.
 Воду вирами и зъ цмока *)
 Льють высѣво.
 Чуты прысканни трискуче,
 Тыхна поломя палоче.
 Але витерь зивсь могучий,
 Роздыма пожежу виать,
 Искры ажъ на тикъ летать
 И пазе хлибъ у клуна.
 Море поломя; а буйный
 Люто стогне, занимае;
 Наче... Господы, просты!...
 Хоче й землю розвесты.
 Втору огныце сатае
 Ажъ до хмарь!
 И пожаръ
 Выщать въ уголь все, въ шматочки....
 Бачыть чоловікъ—и мовчки
 Божій смыи устуна.

*) Цмока—насосъ.

Безь верха и безь дверей,
 Безь тынни и безь ворить
 Хата пустою стонть.

Вь пустци талько витерь слыше,
 Видты наче страховыше
 Обгориле выгляда:
 Вь пустку хиара загляда.
 И сумный остатнй зглядь
 Быда человекь назадь:
 На пожарыше, на страту,
 На агору ридну хату.....
 Треба доли йты шукаты,
 Бо всёго, всёго решывсь,
 Надь чымь цылый викь трудывсь.
 Тилько жь вь тымь утиху мае,
 Що сямью свою цютае:
 Жывы вси, туть страть немае.

Ну, здасться, форма славамь
 Все наповнилась якь сладь.
 Чи за нашу жь працю справну
 Выйде гарне шось на свить?
 Що якь виде сплать
 Та це вдавсь, пронавь?!
 Подождить вь нади тыхо,
 Може нась минуло лыхо....

Надию маячы на доле,
 Запроемь мы нашь трудь земли;
 Заира и сячь ий зерно,

Надючысь на Богу волю,
 Ще въ колось выросте воно,
 Та и дорогше де-що смутно
 Ховаемъ жы въ земли сырїі.....
 А любый образъ не забутно
 Удержуемъ въ души свойїі.

Ой! Сужно дзвонить
 Церковни дзвоны,
 Ажъ духъ халоне....
 Богось ховають,

Въ остатнюю дорогу выривають,—
 Отъ-то жъ и дзвоны проважають.

Боже правдою багатый!
 Жынка то и чула маты,
 Котру смерть страшнїя и дуна
 Вырыва зъ обіймыи мужа
 И берє въ малыхъ сырїть
 Ту, що ихъ родыла въ свить,
 Ще нестыла на рукахъ....

Въ хати сумъ по всїихъ куткахъ;
 Дїтки скрїзь шукають мамы,
 Бо чужа не любе ихъ;
 Татуси зовуть сь слезами,
 А татусь и самъ прятыхъ....
 На сямью веццєсти вшало,
 Стала й хатонька сумна....
 Що то?!.. Нєнечкы не стало....
 Въ жызни пєнечка одна!...

Ну, нехай нашъ дзвонъ холоне,
 Зь насъ же каженъ спочывай;
 И гучнишъ ніжъ дзвонюць дзвоны
 Писню зь радосты спивай.

Потимъ зновъ робыць,

Байдакинъ не быць!

Мавшы хочъ малу гулянку,
 Зновъ працой до-шэна зь ранку!

Вечерь. А зелёнымъ тасмъ
 Хтось спизнявшысь поспинае,
 Сь поли до сямъ вертае.

Загана вивчаръ отару

У кошару.

Пыль збываючы угору

Череда иде додоу.

Иде виль

Сь тыхмыъ рыпомъ,

Та изъ скрыпомъ.

Парубецтво и дывчота,

Закмичавшы прадзваты,

Избралысь надъ ставокъ

Утавокъ

Поголаты й поспиваты.

Потомыла всихъ робота,

Спать уся; позачыналы

Дверы, вкна и ворота.

У ничъ глуху та тёмну,

Злочынецъ вставъ таёмно,

Та тилько задарёмно:
 Ужѣ теперь вишь не зликае
 Почёсныхъ на сели людей:
 Усикъ спокійно спочывае,
 Бо Судъ нашъ не змыка очей.
 Щасливый край, якъ въ себѣ мае
 Святый законъ и судъ правдымый,
 Для всехъ одинакий, милостывый,
 Де всехъ законъ оборонае
 И плѣмя съ плѣменемъ братае.
 Твердый законъ въ державній ради
 Даѣ корысть усій громади.

Тыхъ, що всякого працюють:
 Орють, сіють, косють, жнуть,
 И майструють, и будують,
 Учуть, пышуть, чи налюють,
 Руки й умъ на трудъ кладуть, —
 Панажаты вѣльмы слидь,
 Бо корысть зъ нихъ мае снитъ.
 Праця, правда и свобода —
 Отъ де нашъ святый букварь,
 Зъ ними каженъ сынъ народа
 Сиражній есть природы царь?

Шыръ народа

И люба згода,

О! пануйте

Вачни вики на земли.